

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie

Bc. Natalia Akhtyrskaja

Obor: Andragogika

Magisterská diplomová práce

**MODERNÍ PROSTŘEDKY A TECHNOLOGIE VE VZDĚLÁVÁNÍ
DOSPĚLÝCH**

MODERN RESOURCES AND TECHNOLOGIES IN ADULT EDUCATION

Vedoucí práce: Mgr. Vít Dočekal, Ph.D.

Olomouc 2022

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně za využití zdrojů uvedených v seznamu literatury.

V Olomouci dne 25.03.2022

.....
podpis

Poděkování

Mé děkuji patří především rodině, příteli a všem blízkým, kteří mne podporovali při tvorbě této práce. V neposlední řadě děkuji Mgr. Vítu Dočekalovi, Ph.D za odborné vedení a důležité rady.

Anotace

Jméno a příjmení:	<i>Bc. Natalia Akhtyrskaja</i>
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Obor studia:	<i>Andragogika</i>
Obor obhajoby práce:	<i>andragogika</i>
Vedoucí práce:	<i>Mgr. Vít Dočekal, Ph.D.</i>
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	Moderní prostředky a technologie ve vzdělávání dospělých
Anotace práce:	<p>Cílem této diplomové práce je interpretovat zkušenosti externích lektorů s moderními technologiemi ve výuce a vzdělávání dospělých. V teoretické části bude popsán základ a témata týkající se vzdělávání dospělých, využívání moderních prostředků ve výuce nebo firemní vzdělávání, které je spjato s působením externích lektorů, na které se celá práce soustředí. V empirické části budou prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů zachycena data, která budou zpracována metodou interpretativní metodologické analýzy. Po přečtení této práce by čtenáři mělo být odpovězeno na otázky, jaká je zkušenost externích lektorů s moderními technologiemi ve výuce a vzdělávání dospělých a jaké nejnovější moderní technologie (trendy) oslovení externí lektori začlenily do výukové činnosti.</p>
Klíčová slova:	Andragogika, technologie, prostředky, vzdělávání, externí lektor, trend

Title of Thesis:	Modern resources and technologies in adult education
Annotation:	The aim of this diploma thesis is to interpret the experience of external lecturers with modern technologies in teaching and adult education. The theoretical part will describe the basis and topics related to adult education, the use of modern resources in teaching or corporate education which is associated with the work of external lecturers on which the whole work focuses. In the empirical part, data will be captured through semi-structured interviews, which will be processed by the method of interpretive methodological analysis. After reading this work, the reader should be asked questions about the experience of external lecturers with modern technologies in teaching and adult education and what the latest modern technologies (trends) addressed external lecturers have incorporated into the teaching activities.
Keywords:	Andragogy, technology, resources, education, external lecturer, trend
Počet literatury a zdrojů:	42
Rozsah práce:	82 s. (117 856 znaků s mezerami)

OBSAH

ÚVOD.....	7
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH.....	10
1.1 Vzdělávání dospělých v kontextu celoživotního vzdělávání.....	10
1.2 Firemní vzdělávání dospělých.....	12
1.3 Motivace ve vzdělávání dospělých.....	15
1.4 Bariéry ve vzdělávání dospělých.....	18
2 MODERNÍ PROSTŘEDKY A TECHNOLOGIE VE VZDĚLÁVÁNÍ	
DOSPĚLÝCH.....	21
2.1 Vymezení pojmu moderní prostředky a technologie.....	21
2.2 Využití moderních technologií.....	21
2.3 Didaktické prostředky ve vzdělávání dospělých.....	23
2.3.1 Materiální vyučovací prostředky.....	24
2.3.2 Nemateriální vyučovací prostředky.....	26
3 PŘÍKLADY MODERNÍCH PROSTŘEDKŮ VE VZDĚLÁVÁNÍ.....	27
3.1 E-learning ve vzdělávání dospělých.....	27
3.2 Využití webinářů v rámci vzdělávání dospělých.....	30
3.3 Klady využívání moderních technologií.....	32
3.4 Zápory využívání moderních technologií.....	34
4 TRENDY VE VZDĚLÁVÁNÍ.....	35
4.1 Vymezení pojmu trend.....	35
4.1.1 Gamifikace.....	35
4.1.2 Virtuální realita.....	37
4.1.3 Rozšířená realita.....	38
4.1.4 Robotika.....	38
II. EMPIRICKÁ ČÁST.....	40
5 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÁ OTÁZKA.....	41
6 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	42
6.1 Etické hledisko výzkumu.....	44

6.2 Výzkumný vzorek.....	44
6.3 Metody sběru dat.....	45
6.4 Průběh realizace výzkumu.....	46
6.4.1 Základní témata rozhovoru a pořadí témat.....	48
6.4.2 Reflexe vlastní zkušenosti s tématem práce.....	51
7 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	50
7.1 Čtení a opakované čtení textu.....	50
7.2 Počáteční poznámky a komentáře – otevřené kódování.....	50
7.3 Dekonstrukce textu.....	53
7.4 Rozvíjení vznikajících témat.....	53
7.5 Hledání souvislostí napříč tématy a uspořádání témat.....	55
7.6 Revize – další analýza.....	57
7.7 Výsledky analýzy – interpretace.....	57
8 SOUHRN VÝSLEDKŮ.....	67
8.1 Vyhodnocení cíle a výzkumné otázky.....	67
9 DISKUZE.....	73
ZÁVĚR.....	75
RESUMÉ.....	77
POUŽITÁ LITERATURA.....	79
SEZNAM TABULEK, GRAFŮ A SCHÉMAT.....	82

ÚVOD

Cílem této diplomové práce je interpretovat zkušenosti externích lektorů s moderními technologiemi ve výuce a vzdělávání dospělých. Hlavní výzkumnou otázkou je, jaká je zkušenost externích lektorů s moderními technologiemi ve výuce a vzdělávání dospělých. Vedlejší výzkumnou otázkou je, jaké nejnovější moderní technologie (trendy) oslovení externí lektoři začlenili do výukové činnosti. S přihlédnutím k vedlejší výzkumné otázce budou trendy reflektovány také v cíli práce. Tato práce se specificky zaměří na pohled externích lektorů. V teoretické části bude popsán obecný přehled a témata týkající se vzdělávání dospělých, firemního vzdělávání, využívání moderních prostředků ve výuce externích lektorů a představeny budou také zásadní trendy používané ve výuce dospělých dle dostupné literatury. Bude zachycena také důležitá součást jako je motivace, která je v dospělém věku často stěžejní, a zmíněny budou také bariéry motivace. Součástí práce bude popsání konkrétních prostředků a jejich kladů, záporů a určitá část práce bude věnována novinkám z oblasti moderních technologií v teoretické rovině tak, aby vznikl celkový pohled pro čtenáře do následného výzkumného šetření. V empirické části bude nejprve popsána metodologie práce a následně bude zachycen výzkum spadající do kvalitativní metody výzkumu. Prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů budou zachycena data, která budou dle interpretativní fenomenologické analýzy (IPA) zpracována až k výsledkům šetření. Celá tato práce spadá do odvětví celoživotního vzdělávání a vzdělávání dospělých s ohledem na moderní technologie, které se stále více rozrůstají a zdokonalují. Při tvorbě této práce došlo k hlubokému bádání v literárních zdrojích a hledání příbuzných prací. Nedošlo k dohledání shodné ani příliš podobné práce. Většina dohledaných zdrojů se zabývá pouze andragogikou, nebo moderními technologiemi, ale na spojení těchto dvou odvětví lze narazit pouze okrajově bez hlubších souvislostí. Je snaha o to,

aby měl čtenář po přečtení této práce ucelenou představu o aktuálním postavení moderních technologií a prostředků, které se využívají při výuce dospělých z pohledu externích lektorů. Práce by měla přispět také lektorům, kterým by měla pomoci ve výběru správných prostředků při zapojování do vlastní výuky na základě zkušeností kolegů.

„Věda a technologie mohou být prospěšným prostředkem pokroku, který vlastní jen vyspělá společnost.“

Bill Gates

I. TEORETICKÁ ČÁST

Tato část diplomové práce představí teoretická východiska jako základ pro vlastní zkoumání. Bude popsán základní rámec a témata týkající se vzdělávání dospělých, firemního vzdělávání a využívání moderních prostředků ve výuce externích lektorů. Bude zachycena také důležitá součást jako je motivace, která je v dospělém věku často stěžejní, a zmíněny budou také bariéry motivace. Součástí teoretické části práce bude popsání konkrétních prostředků a jejich kladů, záporů a část práce bude věnována novinkám z oblasti moderních technologií v teoretické rovině tak, aby vznikl základ pro čtenáře směrem k výzkumnému šetření a došlo tak k provázání obou částí.

1 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

Celoživotní vzdělávání je v současné době nedílnou součástí každé moderní společnosti. Každý člověk by se měl v průběhu života průběžně a systematicky vzdělávat, a to nejen kvůli svým potřebám, ale také s ohledem na rozvoj pracovních dovedností. V současné době dochází k velkému rozmachu moderních technologií, což se rovněž ve velké míře promítá právě do konceptu celoživotního vzdělávání a samotné práci lektorů a vyučujících.

1.1 Vzdělávání dospělých v kontextu celoživotního vzdělávání

Cílem této práce je interpretovat zkušenosti externích lektorů s moderními technologiemi ve výuce a vzdělávání dospělých. Je tedy třeba nejprve popsat roli vzdělávání dospělých v kontextu celoživotního vzdělávání.

Proces vzdělávání má svoji nezastupitelnou úlohu nejen v rámci společnosti, ale také pro jedince samotného. Získávání znalostí a dovedností zvyšuje povědomí jedince a rovněž pozitivně působí na sociální status jedince.

Rovněž do značné míry ovlivňuje jeho životní roli. Nejen všeobecný přehled jedince, ale také široké spektrum znalostí zajišťuje postavení jednotlivce v zaměstnání či ve společnosti obecně. Vědomosti a znalosti, které si jedinec osvojí, mu jsou k dispozici po celý jeho život, tudíž má značný význam je neustále prohlubovat a aplikovat v běžné praxi. Pokud tomu tak není, vědomosti začnou slábnout a nebudou mít pro jedince takový význam. Každý člověk zastupuje ve společnosti určité místo a roli (Bertl, 2019). Dle toho pak požaduje specifické podmínky a kritéria k dalšímu vzdělávání. Celoživotní vzdělávání by se mělo vždy opírat o zájmy a potřeby jedince bez ohledu na aktuální požadavky

společnosti. Jedině aktivně získané znalosti si jedinec osvojí do takové míry, že je bude moci efektivně aplikovat v reálných situacích (Mužík, 2011).

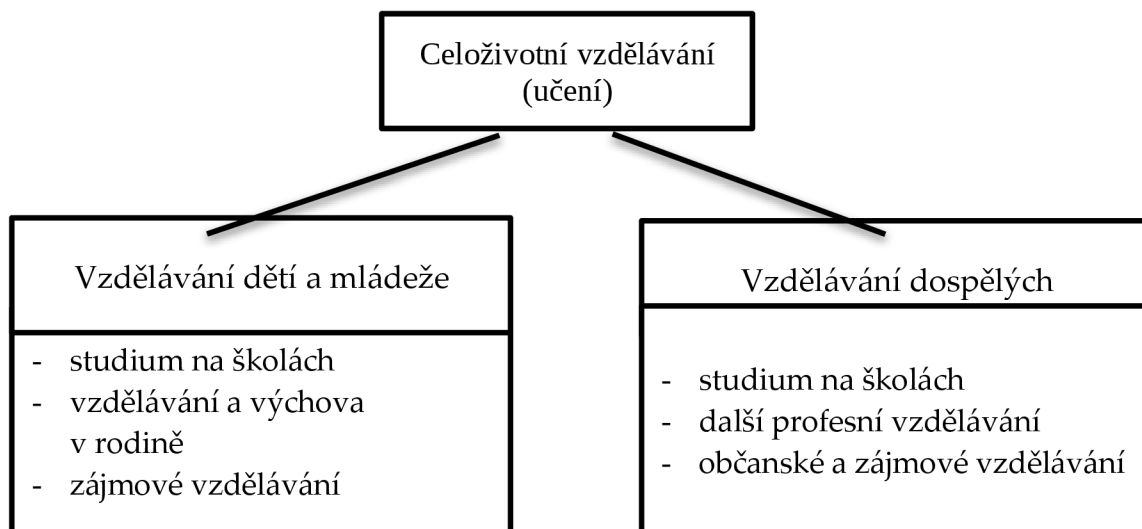
Podle Mužíka je potřeba chápat vzdělávání jako celoživotní proces, jež probíhá ve třech etapách. Jako první etapu vymezuje předškolní vzdělávání a také povinnou školní docházku. V této životní etapě si dítě a následně mladistvý jedinec osvojuje základy chování, sociální normy a pravidla společnosti, ve které žije. Základní výchova je pak následně doplněna o všeobecné vzdělání. V rámci druhé etapy si jedinec prohlubuje znalosti získané v první fázi. Jedinec se vzdělává již v určitém oboru a získává rovněž praktické dovednosti. Druhá fáze probíhá na středních, odborných a vyšších odborných školách. Poslední etapu představuje právě vzdělávání dospělých. *„Toto vzdělávání probíhá již v produktivním věku a prohlubuje získané odborné dovednosti. Rovněž se může jednat o vzdělání ve zcela novém oboru a pro jedince, tak představuje osvojení základních vědomostí.“* (Mužík, 2011, s. 69).

V současné době se stále více prosazují přístupy, jež se odvíjí od rozvoje jedince již v rámci dětství až do postproduktivního věku. Celoživotní vzdělávání je komplexním souborem a tvoří jeden celek (viz schéma č. 1 níže).

Nejen vzdělávání dospělých má tak zcela zásadní roli a význam v různých aspektech života. Vzdělávání dospělých se následně promítá nejen do pracovních činností, ale také do reálných situací, čímž se značně liší od vzdělávání v prvních dvou etapách.

Jak vyplývá ze schématu č. 1 níže, význam vzdělávání dospělých je pro jedince vysoký a má specifickou roli v procesu celoživotního učení. Právě vzdělávání v dospělém věku může jedinci zajistit lepší postavení v profesním životě a zlepšit tak jeho životní úroveň.

Schéma č. 1 - Celoživotní vzdělávání

Zdroj: MUŽÍK, J. (2011). *Řízení vzdělávacího procesu: andragogická didaktika*. Wolters Kluwer.

Zpracování: Vlastní tvorba

V případě, že je člověk vzdělaný a disponuje širokou škálou vědomostí a dovedností, je lépe uplatnitelný na trhu práce. V současné době má značný význam ve vzdělávání dospělých zejména osvojování nových znalostí v oblasti moderních technologií a IT oborech. Pokud je jedinec zvyklý vzdělávat se, přestože je již součástí trhu práce, dokáže se lépe vyrovnávat se změnami, které jej v životě čekají (Bertl, 2019).

1.2 Firemní vzdělávání dospělých

Cílem této práce je interpretovat zkušenosti externích lektorů s moderními technologiemi ve výuce a vzdělávání dospělých. S externími lektory úzce souvisí společnosti, ve kterých dochází k dalšímu vzdělávání. Proto je nutné zmínit se o specifikách firemního vzdělávání dospělých.

Nedílnou součástí vzdělávání dospělých je totiž právě firemní vzdělávání. Firemní vzdělávání představuje možnost jedince se dále vzdělávat a zlepšovat tak nejen své znalosti, ale také získat možnost se postupně profesně rozvíjet.

Ve firemním vzdělávání se setkáváme především se dvěma typy vyučujících. První skupinou jsou lektori interní a druhou lektori externí, na které je tato práce zaměřena. Interní lektor je osoba zaměstnána ve stejné instituci jako účastníci kurzů. Zpravidla se soustředí na konkrétní odvětví. Externí lektor je člověk, který ve svém oboru dochází vzdělávat zaměstnance mnoha společností a zpravidla pořádá i vlastní soukromé kurzy. Může mít širší škálu oborů, ale bývá zaměřen na jeden obor, ve kterém se snaží předávat své znalosti. Je však nezbytné jedince motivovat a umožnit mu vzdělávat se v souladu s jeho přesvědčením.

Firemní celoživotní vzdělávání je vždy specifitější než celoživotní vzdělání, které je zajišťované veřejnou státní správou. Firemní vzdělávání je totiž přímo nastavené povaze dané společnosti a jejího charakteru. Jaké jsou principy firemního vzdělávání a jaký význam má vzdělávání pro dospělého člověka? To bude stručně vymezeno níže.

Vzdělávání zaměstnanců je specifickou součástí vzdělávání dospělých osob. Jedná se o velmi důležitou disciplínu, jež disponuje nejen pedagogickými, ale také ekonomickými, sociologickými či profesními aspekty.

Aby bylo firemní vzdělávání efektivní, je potřeba nejen v maximální možné míře angažovat zaměstnance, ale také postupovat systémově (Barták, 2015).

Podle autorky Bartoňkové (2013) lze firemní vzdělávání vymezit jako vzdělávací proces, který je organizován podnikem nebo firmou. Firemní vzdělávání zahrnuje nejen vzdělávání přímo v podniku, ale také vzdělávání organizované podnikem mimo pracoviště. Firemní vzdělávání tak probíhá přímo v praxi, specializovaném vzdělávacím zařízení nebo škole.

Firemní vzdělávání se tradičně spojuje se vzděláváním pracovníků v rámci zaměstnání, a to za účelem zvyšování jejich kompetencí, dovedností a vědomostí

vedoucích ke zlepšování pracovních návyků. Účelem je rovněž odstranění rozdílů mezi současnou a požadovanou úrovní znalostí zaměstnance.

Vzdělávání ve firmách běžně zajišťuje zaměstnavatel, popřípadě útvar vzdělávání a rozvoje lidských zdrojů k tomu určený (Veteška, 2016). Podle Palána (2002) lze proto firemní vzdělávání považovat za plánovaný a systematický proces změny v rámci pracovního chování jednotlivých zaměstnanců podle potřeby vedení firmy. Mělo by vést ke zlepšování pracovních znalostí a dovedností, tudíž je potřeba zaměstnance adekvátně motivovat.

Firemní vzdělávání se zaměřuje především na rozvíjení sociálních vazeb, investicí do vzdělávání a rozvoje zaměstnance. Tímto dává zaměstnavatel zaměstnanci najevo, že si jej váží a má zájem o jeho rozvoj nejen pro blaho firmy, ale také směrem ke zvyšování jeho pracovní pozice. Zaměstnanci se rovněž zvyšuje kulturní kapitál, jenž může vést k lepšímu uplatnění na trhu práce (Vodák, 2011).

Za hlavní cíl firemního vzdělávání lze považovat především celkový rozvoj organizace či firmy skrze vzdělávání zaměstnanců a zhodnocování jejich potenciálu a různorodosti. Firemní vzdělávání vymezuje čtyři složky rozvoje:

1. učení se (jedná se o proces umožňující osvojování nových znalostí, dovedností a vědomostí vedoucích ke změně chování a postojů),
2. všeobecné vzdělávání (jedná se o získávání znalostí ve všeobecné rovině, nejedná se tedy pouze o rozvíjení dovedností v pracovní oblasti),
3. odborné vzdělávání a výcvik (osvojování znalostí a dovedností potřebných k vykonávání určité pracovní pozice),
4. rozvoj (zlepšování potenciálu a schopností zaměstnance nejen v profesní oblasti). (Armstrong, 2015)

Podle Vetešky (2016) je možné firemní vzdělávání dělit na několik typů, a to na orientační, normativní, kvalifikační, kariérové či jiné. Orientační

vzdělávání je spojené s výkonem zaměstnance na pracovním místě, normativní vzdělávání směřuje k odborné způsobilosti pracovníka a kvalifikační vzdělávání má za cíl zvyšovat kvalifikaci pracovníka.

Kariérové vzdělávání slouží zejména k rozvoji zaměstnance vedoucího k lepší pracovní pozici či platové třídě. Zaměstnanci se také mohou vzdělávat v dalších dovednostech jako jsou jazyky, moderní technologie či IT.

Firemní vzdělávání je velmi úzce propojeno s plánováním lidských zdrojů, s nábořem a rozvojem zaměstnanců a také s kariéřním plánováním či jinými personálními činnostmi, jak je zobrazeno na schématu č. 2 níže. Na schématu je naznačeno šipkami čím dokáže přispět personální činnost vzdělávání (spodní řádek) a naopak čím dokáže přispět vzdělávání personální činnosti (horní řádek).

Schéma č. 2 - Propojení firemního vzdělávání s personální činností

Vyhledávání pracovníků	←	Možnost vzdělávání je motivující při rozhodování
	→	Dodává pracovníky pro vzdělání
Přijímání a rozmisťování	←	Umožňuje přijímat ne zcela kvalifikované pracovníky
	→	Vhodný výběr může redukovat potřebu vzdělávání
Orientace, adaptace	←	Urychluje proces adaptace a zpracování
	→	Rychlé zpracování umožňuje další vzdělávání
Plánování osobního rozvoje	←	Udržuje dosahování optimální kvalifikovanosti
	→	Zaručuje individuální, cílené vzdělávání
Hodnocení výkonu	←	Pomáhá k dosažení lepších výkonů
	→	Je předpokladem ke stanovení vzdělávacích potřeb a efektivity
Odměňování	←	Další vzdělávání může pozitivně ovlivnit výši výdělku
	→	Možnost vyššího výdělku motivuje k dalšímu vzdělávání
Pracovní podmínky a vztahy	←	Kvalifikovaný pracovník je participativní a méně problémový
	→	Dobré podmínky iniciují zájem o setrvání a zvýšení kvalifikace

Zdroj: BARTOŇKOVÁ, H. (2010). *Firemní vzdělávání*. Grada.

Zpracování: Vlastní tvorba

V případě, že dochází k adekvátnímu propojení firemního vzdělávání a ostatních personálních činností, dochází ke zvyšování efektivity samotného vzdělávání a rovněž také personálních činností.

Firemní vzdělávání je nedílnou součástí několika oblastí firmy a mělo by se jednat o zcela zásadní součást strategie každé společnosti. Firemní vzdělávání se váže nejen na dlouhodobé cíle společnosti, ale také na krátkodobé plány. Mělo by reflektovat změny nejen v rámci organizace firmy, ale také celé společnosti (Bartoňková, 2013).

1.3 Motivace ve vzdělávání dospělých

Chceme-li zjistit, jaká je zkušenost externích lektorů s moderními technologiemi ve výuce a vzdělávání dospělých, musíme se nejprve zmínit o motivaci dospělých ke vzdělávání, tedy komu lektoři předávají znalosti. Motivace nám umožní lépe pochopit výhody a úskalí užívání různých moderních technologií při vzdělávání dospělých.

Motivace k dalšímu vzdělávání závisí zejména na individuálních potřebách a schopnostech člověka. Na každého člověka působí zcela odlišné motivy, které se v průběhu života mění s ohledem na okolnosti. Motivace nejsou pevně dané a utváří se již při rané socializaci, jedná se o výsledek učení jedince a také jeho dosavadně získané zkušenosti. Právě zkušenosti s učením ve škole některé potencionální účastníky vzdělávání dospělých odrážejí. V motivech se odráží zejména sociální zázemí jedince, jeho dosavadní zájmy či jeho aktuální potřeby nebo úspěchy.

Motivy se rovněž liší u lidí z odlišných sociálních vrstev (Beneš, 2014), ačkoliv nelze generalizovat motivy lidí ve stejné sociální vrstvě. U motivace lze rozlišovat zejména motivaci vnitřní a vnější. Oba tyto typy motivace však spolu velmi úzce souvisí. Vnitřní motivace vyplývá z jedince samotného, takže jedinec nalézá v dalším vzdělávání radost a potěšení a rovněž jej další vzdělávání naplňuje, tudíž je pro něj tato činnost přínosná.

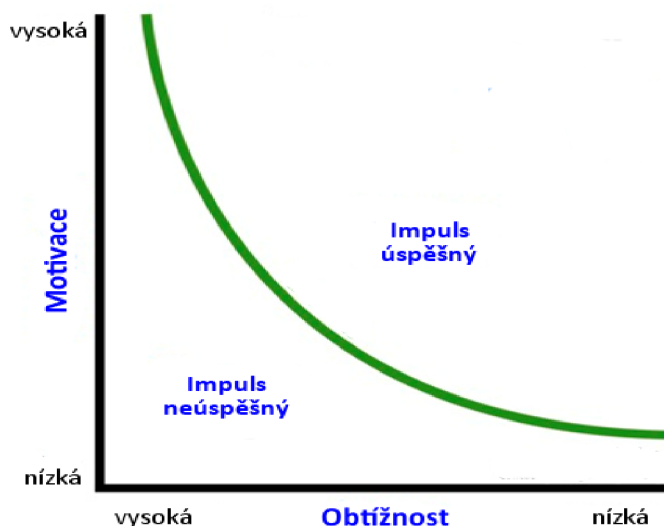
Nejsilnější vnitřní motivaci ke vzdělávání lze spatřovat v profesním úspěchu. Lidé, kteří chtějí uspět ve svém profesním životě, jsou schopni se neustále vzdělávat, aby dosáhli svých cílů. Takové jedince uspokojuje jejich pracovní úspěch, což je motivuje k dalšímu vzdělávání (Veteška, 2009).

Zároveň však lze tušit, že motivační růst a vzdělávání se není u všech lidí trvalá a nekonečná záležitost. Ve chvíli, kdy jedinec dosáhne sobě příjemné pozice, může další vzdělávání zanedbat (Beneš, 2014).

Vnější motivace je rovněž jako ta vnitřní ve vzdělávání velmi důležitá. Většinou ji představují okolnosti probíhající okolo jedince, které nemůže ve větší míře ovlivnit. Jedná se především o ztrátu zaměstnání, nejistotu v rámci zaměstnání či nástup matky na mateřskou dovolenou. V každém z těchto případů se jedná o velkou změnu, která přináší obavy a nejistotu. Daleko menší vnější motivaci ke vzdělávání mají lidé, jež mají stabilní pracovní pozici a jsou zabezpečeni či pracovníčně značně vytiženi. Podle autorů Rabušicové a Rabušice (2008, s. 97) je: *„Vnější motivace chápána jako výslednice vnějších tlaků, kdy jedinec vstupuje do vzdělávání, aniž by to bylo jeho přání.“* Tito autoři dále dodávají, že u lidí s vyšším vzděláním se snižuje neochota dále se vzdělávat, jelikož pociťují nutnost své doposud získané znalosti dále prohlubovat. Rovněž tak dochází ke zvyšování jejich profesního uplatnění. V návaznosti na motivaci je důležité zmínit specializovanou teorii, tzv. Foggův behaviorální model.

K navození konkrétního chování je potřebné nastavit podmínky, které mají tři základní aspekty: motivace, obtížnost a impuls. Potřebná podmínka je, aby ve chvíli, kdy dorazí určitý impuls, byla zároveň motivace k jednání dostačující. U těžkých úkolů je nutné mít větší motivaci než u úkolů jednoduchých. *„Celková obtížnost však závisí nejen na schopnostech každého jedince, ale také na dané činnosti, kterou musí vykonat.“* (Fogg, 2018, s. 11) Současně hraje velkou roli vliv prostředí a možností.

Graf č. 1 - Foggův behaviorální model

Zdroj: PALÁN, Z. (2002). *Lidské zdroje: výkladový slovník*. Academia

Zpracování: Vlastní tvorba

Dospělého člověka lze považovat za zralou osobnost s jasnými životními a profesními cíli, jež mají ustálené systémy priority a hodnoty. Dospělý člověk má většinou stabilní zaměstnání a dosáhl určitého typu vzdělání a také jisté pracovní pozice. Dospělá osoba většinou nadřazuje praktické zkušenosti nad ty teoretické. K dalšímu vzdělávání jej často motivuje zejména osobní ambice spojené s nutností kariérního růstu nebo možného platového postupu. Taková osoba má od vzdělávání určité očekávání a pokud nejsou naplněna, dochází ke zklamání.

Učení dospělých neprobíhá za účelem uspokojení poznávacích zájmů, ale především v důsledku potřeby řešit konkrétní problémy (*Strategie celoživotního učení ČR, 2007*).

1.4 Bariéry ve vzdělávání dospělých

Metody vzdělávání se neustále mění a vyvíjí. Tuto změnu mohou ovlivňovat nejen pozitivní motivace lidí, ale také bariéry, které mohou přerušit nebo dokonce ukončit vzdělávání dospělých.

V oblasti bariér lze rovněž hovořit o dvou kategoriích: o vnitřních (osobnostních) bariérách a vnějších situačních bariérách (Rabušicová a Rabušic, 2008).

Osobnostní bariéry představují akceptaci již zažitého modelu vzdělávání, což vede k vlastnímu přesvědčení, o dostatečné úrovni svých znalostí a dovedností k výkonu profese a k malému zájmu o osobní rozvoj cestou formálního vzdělávání. Rovněž často dochází k demotivaci z důvodu špatných zkušeností ze školního vzdělávání v mladším věku. Za vnější bariéry lze považovat nedostatek vnějších impulzů ke vzdělávací aktivitě, kdy není potřeba studovat ke zlepšení pracovních podmínek či pro udržení pracovní pozice.

Obecně lze říci, že mezi hlavní bariéry pro systematické vzdělávání v dospělosti se řadí dle Rabušice a Rabušicové (2008) následující:

- 1) finanční náročnost (zejména u lidí bez zaměstnání nebo u matek na mateřské dovolené),
- 2) časová náročnost (většina lidí řeší nedostatek času, prioritou v dospělosti je zejména práce, rodina a zachování volného času a odpočinku),
- 3) nedostatek motivace (obecný problém u mnoha lidí, může se jednat o lenost nebo o špatné zkušenosti se vzdáváním z dětství),
- 4) nízká informovanost (málo informací o dostupných možnostech dalšího vzdělávání a rekvalifikace),
- 5) nedůvěra v efektivnost dalšího vzdělávání při hledání práce (popř. nízké sebevědomí starších lidí).

Mezi hlavní bariéry se řadí také přesvědčení jedince o tom, že disponuje dostatečným množstvím informací a dovedností, převažuje u něj obava z vlastního nezdaru či selhání. V případě, že je jedinec spokojený v zaměstnání a rovněž v osobním životě, nedisponuje vnitřními pohnutky, které by jej vedly k dalšímu vzdělávání. Nemá potřebu vynakládat úsilí k rekvalifikačním či jiným vzdělávacím kurzům. Z toho vyplývá, že každý člověk by měl být informován o možnostech vzdělávání a rovněž by měl být ke vzdělávání veden již od dětství. Jedinec by měl přistupovat k učení jako k možnosti osobního rozvoje a postupu, nikoliv pouze jako k prostředku ke zlepšení pracovní pozice apod.

Lidé by se neměli obávat nezdaru a neměli by mít špatné zažití zkušenosti ze školních lavic. Proto by měly kladné stránky vzdělávání převážet nad strachem z nezdaru.

Lze předpokládat, že čím více lidí bude mít pozitivní zkušenost, tím více lidí se do dalšího vzdělávání zapojí (Rabušicová a Rabušic, 2008). Výše uvedené tvrzení potvrzuje také autor Beneš (2014, s. 145), jenž dodává: *„...pro odstranění těchto bariér a podporu motivace dospělých k dalšímu vzdělávání je důležitá společenská atmosféra a míra, v jaké vláda a sociální partneři podporují profesní i zájmové vzdělávání dospělých. V České republice není společenská atmosféra jednoznačně příznivá. Vzdělávání není prioritou politiky. Další vzdělávání je bokem veřejného zájmu, chybí jeho propagace a uznání jeho důležitosti. Veškerá politická podpora či vzdělávací programy by neměly smysl, pokud by lidé neměli o vzdělávání zájem. Chut' a vůle dospělých učit se je velice důležitá, proto je třeba znát motivy související s dalším možným studiem.“*

Jakkoliv je však společenské klima pro vzdělávání dospělých důležité, jádro problému je ve zkušenostech lidí se vzděláváním na základním a středním stupni školství.

Tuto bariéru může narušit právě firemní vzdělávání, které funguje odlišným způsobem a může využívat moderních technologií a metod výuky více než tradiční školství. Bylo by vhodné, pokud by se některé moderní trendy

vzdělávání promítly i ve veřejném školství – pokud totiž bariéry ve vzdělávání vůbec nevzniknou, nebude je nutné v dospělosti složitě odstraňovat.

2 MODERNÍ PROSTŘEDKY A TECHNOLOGIE VE VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

Tato kapitola je zaměřena na moderní prostředky a technologie. Oba pojmy se v této práci vyskytují hojně, ale je důležité je správně použít a rozlišovat. Nejprve dojde k vymezení těchto samotných pojmů, následně bude popsáno využití technologií a budou zachyceny materiální a nemateriální prostředky.

Tato kapitola má za cíl přiblížit důležité aspekty, spojené s cílem práce, tedy interpretovat zkušenosti externích lektorů s moderními technologiemi ve výuce a vzdělávání dospělých.

2.1 Vymezení pojmu moderní prostředky a technologie

Cílem této práce je interpretovat zkušenosti externích lektorů s moderními technologiemi ve výuce a vzdělávání dospělých. K tomu je však podstatné vymezit pojem moderní prostředky a moderní technologie ve vztahu ke vzdělávání dospělých. *„Slovo technologie označuje obecně všechny inovativní přístupy a slovo prostředky v tomto pojetí označuje konkrétní materiální, nebo nemateriální předměty a pomůcky.“* (Vaněček, 2008, str. 67)

2.2 Využití moderních technologií

Je zřejmé, že moderní technologie jsou nedílnou součástí vzdělávání dospělých. Současná moderní společnost nutí jedince přizpůsobovat se vývoji, tudíž dochází k promítání informačních a komunikačních technologií do všech oblastí lidského života.

Postupně tak došlo rovněž k rozšíření moderních technologií nejen do škol, ale také do vzdělávacích institucí, což značně ovlivnilo koncept celoživotního učení (Mužík, 2011).

Jak již bylo uvedeno výše, moderní technologie slouží především k tomu, aby docházelo k usnadnění pochopení nových znalostí. Moderní technologie slouží jako způsob, jak rozšiřovat své doposud získané znalosti, které byly získány v rámci školního vzdělávání. Jedná se například o on-line kurzy, které jsou v současné době mezi dospělými velmi oblíbené.

Ve vzdělávání dospělých je v hojné míře využívána distanční výuka. Právě distanční výuka je vhodná pro dospělé osoby, které mají určité povinnosti, které musí naplňovat. Vzdělávání tak pro ně představuje značnou časovou zátěž. Lidé se tak mohou vzdělávat a zároveň plnit své povinnosti doma i v zaměstnání. Je však potřeba zmínit, že distanční výuka není primárně založena na využití moderních technologií. Moderních technologie ji však v mnoha případech usnadňují (Mužík, 2011).

Jako problém se však jeví bariéry ze strany starší generace. U této generace dochází ke střetu možností využívat moderní prostředky a technologie v rámci vzdělávání a zároveň jejich nedostatečné znalosti v tomto odvětví. Současná společnost vyžaduje využití moderních technologií ve značné míře, což však není vždy možné (Mužík, 2011). Je možné, že dlouhodobě využívané prostředky a technologie (internet, PC, webinář, e-learning apod.) nikdy zcela nevymizí, jelikož mají své nezastupitelné místo a jsou přínosné v kombinaci s nejnovějšími moderními technologiemi a prostředky.

Národní ústav pro vzdělávání navíc ve svém článku (*Strategie celoživotního učení ČR*, 2007) uvádí, že starší populace nemusí mít vždy problém s novými technologiemi. Mnozí z nich již v současné době ovládají počítač a také komunikace prostřednictvím moderních technologií, takže se mohou vzdělávat pomocí příslušných kurzů, kde je toto požadováno.

Ovšem někteří členové starší populace se mohou v důsledku nadměrného využívání moderních technologií cítit odtržení, což zároveň vede k jejich odmítání. Právě v tomto směru má význam vzbuzovat u dospělé populace zájem o další vzdělávání, jelikož právě využití moderních technologií jim může pomoci nejen v profesním, ale také osobním životě. Může tak docházet k jejich socializaci, která jim bez využití různých komunikačních technologií chybí. Je více než žádoucí tyto jedince motivovat k využívání moderních technologií, jelikož se tak mohou naučit novým poznatkům, jež jim otevrou nové možnosti. Právě motivace má v tomto směru zcela nezastupitelné místo.

Je více než zřejmé, že využívání moderních technologií při výuce dospělých je dnes již nezbytností. Pokud se lidé naučí pracovat s informačními či komunikačními technologiemi, mohou se rovněž dále vzdělávat, což by jim nebylo umožněno v takové míře. Řešením je tak nejprve starší generaci ukázat možnosti těchto technologií a následně jim poskytnout možnost je využít v běžném životě (Zounek, 2012). Tomu by například pomohly modifikované aplikace, speciálně nastavené a naprogramované pro užívání starší generací.

2.3 Didaktické prostředky ve vzdělávání dospělých

Cílem této práce je interpretovat zkušenosti externích lektorů s moderními technologiemi ve výuce a vzdělávání dospělých. Proto je nezbytně nutné zmínit základní přehled didaktických prostředků užívaných při vzdělávání dospělých.

Didaktické prostředky nejen v rámci vzdělávání dospělých lze rozdělit na materiální a nemateriální prostředky.

Mezi materiální prostředky se řadí například učební pomůcky a technika. Veškeré tyto pomůcky mají za cíl pomoci ve vzdělávání dospělých a usnadnit tak výuku. Mezi nemateriální prostředky se řadí zejména organizační formy a vyučovací metody apod. (viz obrázek č. 1 níže).

Obrázek č. 1 - Dělení didaktických prostředků

Zdroj: DOSTÁL, J. (2008). Učební pomůcky a zásada názornosti. Votobia.

2.3.1 Materiální vyučovací prostředky

Materiální vyučovací prostředky pomáhají rozšiřovat možnosti předávání informací a dokreslují tak obsah výuky. Mezi materiální prostředky se řadí nejen pomůcky při učení, ale rovněž prostory určené ke vzdělávání, veškeré druhy učeben, knihovny, technické vybavení prostorů či odborné pomůcky. Ve velké míře se využívají propisovací tabule a flipcharty¹, jež dokreslují výklad lektora a pomáhají vizualizovat předávané informace. Sem můžeme zařadit také didaktické techniky (projektory, TV, CD přehrávače, PC apod.). Materiální didaktické prostředky jsou ve velké míře ztotožňovány s pojmem prostředky a zahrnují tak vše, co má nejen po stránce materiální, ale také technické realizovat vzdělávání u dospělých osob (Jeniš, 2010).

V odborné literatuře se lze setkat s pojmem moderní materiální didaktické prostředky, což představuje využití moderních technologií ve vzdělávání. Tyto

¹ Přenosná prezentační tabule.

prostředky se následně dělí podle smyslů na vizuální (dataprojektory, zpětné projektory, různé tabule apod.), auditivní techniku (reproduktory, přehrávače či nahrávací zařízení), audiovizuální techniku (audio přehrávače, kamery apod.) a pomocné technické prostředky (různé typy fotoaparátů).

Vzdělávání dospělých v současné době prochází jistým principem modernizace. Jedná se o proces, během kterého jsou do vzdělávání zakomponovány informační a komunikační technologie. Tomuto procesu se nelze vyhnout a je potřeba jej považovat za prostředek k dosažení výukových cílů (Zounek, 2012). Samozřejmě zde negativně působí finanční náročnost pořizování některých moderních technických zařízení. Využití většiny nových komunikačních technologií je však finančně zcela přístupné, a proto v něm lze spatřovat těžiště budoucího vývoje.

Ve vzdělávání dospělých je proto důležité maximální možné využití moderní didaktické techniky a možnost připojení k internetu.

Využívá se zejména počítač, ale pro mnohá vzdělávací centra je dnes finančně možné pořídit si také zpětný projektor, dataprojektor, videokameru, videopřehrávač, interaktivní tabuli, laserové ukazovátko apod. Tyto prostředky nejen pomáhají při vzdělávání, ale rovněž umožňují starším generacím osahat si novodobé technologie, se kterými se doposud více nesetkali (Zormanová, 2014).

Interaktivní tabule je v posledních letech velmi populární materiální prostředek výuky. Jedná se o velkou dotykovou plochu, ke které je připojen počítač s projektorem. Tato obrazovka je ovládána prstem, popisovačem, elektronickým perem nebo laserovým ukazovátkem. Interaktivita funguje na principu vzájemného ovlivňování a zapojení studenta do výuky. Student je zapojen na základě dotyku či slovního příkazu.

Tím, že je účastník kurzu takto zapojen do výuky, dochází u něj k vyšší motivaci a také k odbourání stereotypu (Zormanová, 2014). To je nejúčinnějším prostředkem k rozšíření moderních trendů v rámci vzdělávání dospělých.

Velmi oblíbený je rovněž dataprojektor, což je zařízení promítající obraz z počítače nebo mobilního telefonu či tabletu na promítací plochu (plátno). Může se jednat o náhradu za interaktivní tabuli, ovšem nelze s ním pracovat na základě dotyku jako je tomu u uvedené tabule. Jedná se pouze o prezentaci obrazovky z monitoru. Dataprojektor lze napojit nejen na počítač, ale také na jiné zařízení, jež snímá obraz nebo videozáznam (Zormanová, 2014). Výhodou dataprojektoru je to, že je poměrně rozšířený a může sloužit nejen učitelům, ale také studentům pro zobrazení jejich prezentací a uskutečnění referátů. Nevýhodou je však cena.

2.3.2 Nemateriální vyučovací prostředky

Jak již bylo zmíněno výše, mezi nemateriální prostředky se řadí organizační formy vyučování, vyučovací metody, didaktické zásady a pedagogické mistrovství.

Co se týká vyučovacích metod, ve firemním vzdělávání se využívají zejména monologické metody, metody slovní, dialogické metody a také metody písemných prací. Často se také můžeme setkat s praktickými ukázkami a činnostmi vhodné pro praktické využití (Zormanová, 2014).

Firemní vzdělávání většinou probíhá prostřednictvím přednášky ze strany lektora na základě kterého následně probíhá diskuze mezi zaměstnanci. Veškeré teoretické poznatky pak následně pracovníci aplikují v rámci běžné praxe.

Pro firemní vzdělávání jsou rovněž využívány různé učební materiály či příručky, se kterými pak aktivně lektori pracují (Jeniš, 2010). Výuka probíhá většinou frontálně či hromadně.

Předpokladem pro hromadné vyučování je skupina zaměstnanců, jež se mají vzdělávat ve stejné oblasti. Lektor tak přizpůsobuje výuku možnostem a potřebám zaměstnanců. Jedná se o ekonomicky výhodnou výuku, jelikož dochází ke vzdělávání více účastníků najednou.

Při hromadné výuce se většinou využívá projektování, popřípadě lze větší skupinu osob rozdělit do skupin pro navození vzájemné kooperace. Vzdělávání

však může probíhat individuálně se zaměřením pouze na jednu osobu, ovšem ve firemní praxi se nejedná o běžný typ vzdělávání (Jeniš, 2010).

Hlavním faktorem jsou finanční náklady, ale u většiny profesí převažují výhody kolektivního vzdělávání (bez ohledu na finanční stránku).

3 PŘÍKLADY MODERNÍCH TECHNOLOGIÍ VE VZDĚLÁVÁNÍ

Nyní, když byly popsány moderní didaktické prostředky ve vzdělávání, je možné se zaměřit na jednotlivé příklady těchto prostředků. V kapitole budou popsány dva nejrozšířenější prostředky a přidány klady a zápory moderních technologií ve výuce obecně. Všechny tyto informace jsou klíčové pro výzkum, jehož cílem je interpretace zkušeností externích lektorů s moderními technologiemi ve výuce a vzdělávání dospělých.

3.1 E-learning ve vzdělávání dospělých

E-learning je pravděpodobně nejrozšířenější a nejzákladnější prostředek moderního vzdělávání. Jde o termín, které je všeobecné využíváný ve vztahu ke vzdělávání pomocí počítače. V dnešní době se stává nedílnou součástí ve vzdělávání dospělých. Při našem výzkumu zjistíme, jak moc lektori a studenti e-learning doopravdy využívají.

E-learning lze považovat za proces vzdělávání, které využívá informační i komunikační technologie k tvorbě kurzů, distribuci obsahu ve vzdělávání a komunikace mezi studenty a pedagogy v rámci studia.

Jedná se o formu vzdělávání, která využívá v maximální možné míře multimediální prvky jako jsou prezentace, animované sekvence, videosnímky, sdílené pracovní plochy či elektronické testy. Prostřednictvím e-learningu dochází k využívání elektronických materiálních a didaktických prostředků k dosažení vzdělávacího cíle co nejefektivnější formou (Barešová, 2012).

E-learning se neustále vyvíjí a zdokonaluje a velmi často se využívá v různých formách a úrovních vzdělávání. Díky internetovým technologiím

pomáhá e-learning ve vzdělávání dospělých a zajišťuje tak časovou a prostorovou flexibilitu. Aby se mohl dospělý jedinec vzdělávat prostřednictvím e-learningu, musí ovládat jisté formy moderních technologií, jako je práce s počítačem či internetem (Barešová, 2012). I proto je dobré na začátku kurzů zaškolit všechny osoby do používání samotných vzdělávacích technologií.

Podle aktuálního připojení k internetu dělíme e-learning na dvě formy, a to online a offline. Forma offline nevyžaduje připojení k síti, takže jsou učební materiály distribuovány na paměťových discích (v minulosti diskety, nyní CD-ROM, DVD-ROM, flash disk nebo hard disk). Tato forma je v současné době na ústupu, jelikož je samotné připojení k internetu cenově přijatelné a technika dostupná téměř všude.

Druhou formu je online e-learning, jenž ke své existenci vyžaduje zapojení počítače do sítě internet nebo intranet (Barešová, 2012). To je typ e-learningu, který se dá považovat za nejprogressivnější část vzdělávání dospělých v blízké budoucnosti.

V e-learningu dochází k dělení na tři základní úrovně, se kterými se lze v běžné praxi setkat. Jedná se o Computer based Training (dále jen CTB), Web Based Training (dále jen WBT) a Virtual Classroom (dále jen VC). Na nejnižší úrovni lze hovořit o tzv. CTB, kam se řadí e-learningové kurzy v offline podobě.

CTB nevyžaduje připojení počítače k internetu, tudíž je nelze považovat přímo za typ e-learningu, jelikož postrádá interakci, jež je pro e-learning typická. Další variantou je WBT. Jedná se o vzdělávání realizované skrze webové technologie. WBT existuje ve dvou podobách. Synchronní podoba probíhá v reálném čase a dochází k oboustranné komunikaci mezi lektorem a studenty. Asynchronní podoba představuje možnost, během které nejsou účastníci přítomni v reálném čase a komunikace probíhá na základě zpráv, novinek, nástěnek či diskusního fóra.

VC představuje virtuální třídu, jež neexistuje v hmotné podobě. Jedná se o třídu bez stěn, kde mohou v dohodnutý čas (online) zasednout studenti i jejich učitel (lektor, instruktor). Virtuální třídu lze efektivně využít například v projektovém týmu, jež se potřebuje poradit o dalším postupu či je potřeba informovat kolegy o změnách. Komunikace v této formě může probíhat v textové podobě prostřednictvím chatu (Barešová, 2012).

E-learning představuje ve vzdělávání dospělých zcela zásadní formu vzdělávání, u které lze očekávat nejen výhody, ale rovněž nevýhody. Mezi výhody e-learningu ve vzdělávání dospělých se řadí zejména časová flexibilita při vzdělávání a snížení časové náročnosti studia oproti běžným formám. Jedná se o relativně finančně nenáročnou formu vzdělávání v případě, že jedinec disponuje počítačem a stabilním připojením k internetu. Mezi finanční úspory lze také uvést absenci pronájmu školící místnosti, omezení fyzických materiálů apod. Prostřednictvím e-learningu vzdělávací instituce či firmy je možné efektivní vzdělávání v relativně krátkém čase. V rámci e-learningu lze využívat efektivní zpětnou vazbu jako například autotesty nebo domácí úkoly (Egerová, 2012).

Každý jedinec může do jisté míry přizpůsobovat vzdělávání svým potřebám a svému tempu. Je možnost se průběžně vracet k probírané látce a opakovat si dokončené lekce. Rovněž je možnost v relativně krátkém čase aktualizovat změny v obsahu. Jedinci mají k dispozici přesnou a jasnou formu studijních materiálů, tudíž nedochází k nejasnostem či změnám uvnitř výkladu. V rámci e-learningu je možnost komunikace pomocí videohovorů či textových zpráv, což umožňuje okamžitou zpětnou vazbu a kontakt s ostatními studujícími (Egerová, 2012).

E-learning proto přináší více praktických výhod než tradiční formy vzdělávání a umožňuje studentům mnohem větší flexibilitu při studiu.

Mezi nevýhody e-learningu ve vzdělávání dospělých se řadí zejména nemožnost rozvíjet některé dovednosti při osobním kontaktu s lektorem. Jedná se

o různé manuální práce či ovládání různých strojů a techniky. Aby se mohl jedinec vzdělávat prostřednictvím e-learningu, musí být technicky zdatný a disponovat vhodným vybavením. To se může jevit jako značně finančně náročné. Jako další slabou stránku lze uvést absenci kontaktu s lektorem. Jedinec rovněž musí disponovat velkou mírou vnitřní motivace. Může rovněž docházet k problémům technického charakteru. Pro některé účastníky navíc může být výuka skrze monitor počítače nezajímavá až nudná. Pak mají se získáváním nových informací problémy (Egerová, 2012). Dalším faktem je, že při e-learningu je občas těžké zjistit reálnou zapojenost studentů. Fyzické třídy s tradičním vyučováním vystavují účastníky sociálnímu tlaku a pomáhají se soustředit na probírané téma. Ačkoliv je e-learning nejdůležitějším základem moderního vzdělávání dospělých, je nutné jej kombinovat i s reálným setkáváním, chceme-li dosáhnout maximální úspěšnosti vyučování.

3.2 Využití webinářů v rámci vzdělávání dospělých

Jedním z dynamicky rozvíjejících se prvků vzdělávání v rámci e-learningu jsou webináře. V prostředí internetu lze dnes narazit na mnoho výukových videí a webinářů. Webinář představuje formu semináře (či jinou formu výuky), jež je realizovaná prostřednictvím webu, přesněji s využitím internetu.

Zpravidla se jedná o zajištění přenosu videa, zvuku, prezentací či určitých forem textových či komunikačních prvků (Černý, 2015). Webinář se jeví jako ideální volba v případě, že je potřeba proškolení více lidí z různých koutů republiky či světa.

Tradiční metoda by v této situaci představovala značné finanční a časové zatížení oproti finančním nákladům pro webinář. Při vzdělávání pomocí webináře může být pro účastníky horší udržet pozornost než při běžné výuce. Z toho důvodu je potřeba, aby uměl lektor zaujmout a svůj výklad uměl podat ve vhodné formě. Vždy je rovněž zapotřebí zapojit účastníky kurzu také na dálku.

Důležité je využívat interakci mezi studenty či využívat skupinové formy komunikace (Zounek, 2012). Webináře se proto hodí především pro přirozené samouky, ale mohou představovat problém pro méně motivované jedince.

Podle Černého (2015) je potřeba pro účinné využití webinářů kvalitní technická příprava a bohaté znalosti vzdělavatele, který by měl umět dané nástroje efektivně využívat. Nejčastěji se jako komunikační nástroj využívá písemný chat nebo ankety mapující znalosti či názory studentů. Také je zde možnost soukromé komunikace mezi lektorem a studentem.

Potenciál webinářů spočívá zejména ve zpřístupnění studia ve stejném čase, ale na jiném místě. Každý z účastníku disponuje všemi potřebnými nástroji k výuce a také následnému učení. Studenti spolu mohou komunikovat a mají rovněž k dispozici prezentace vyučujícího i ostatních studentů. Také si mohou sdílet obrazovku nebo určitou aplikaci, popřípadě sdílet společné poznámky. Samozřejmě lze také nahrávat různé soubory nebo formy hodnocení (Zounek, 2012).

Hlavní nevýhody lze spatřit v omezení kontaktu mezi lektorem a studenty. Lektor nemá možnost vidět studenty či má pouze omezený kontakt, tudíž nemá okamžitou zpětnou vazbu nebo je se zpožděním, což nastává v případě opožděného přenosu.

Lektor nemusí mít plnohodnotnou zpětnou vazbu, která je ve vzdělávání velmi důležitá. Lektor díky zpětné vazbě upravuje obsah sdělení či jeho formu (Kejhová, 2016).

Velmi populární jsou v současné době kurzy Massive Open Online Courses (dále jen MOOC), což jsou hromadné otevřené online kurzy. Tyto kurzy poskytují mnoho možností, jak získat a doplnit své dosavadní znalosti či kvalifikaci v rámci nejrůznějších oborů. Kurzy mohou být libovolné například z oblasti psychologie, práva, pedagogiky či ekonomie.

Největší vzdělávací společnost, jež poskytuje kurzy MOOC a otevřené vzdělávací zdroje OER (Open Educational Resources), spolupracuje s největšími univerzitami celého světa, jako jsou Yale, Harvard či Princeton. Kurzy MOOC mají otevřený přístup pro kohokoliv, kdo má zájem se vzdělávat. Oblíbených kurzů se pak účastní až několik set účastníků. Kurzy trvají obvykle 4 až 10 týdnů. Většinou se skládají z online přednášek trvajících většinou 10 až 20 minut. Tyto přednášky obvykle poskytují teoretický rámec vybrané problematiky. Účastníci pak musejí splnit praktické domácí úkoly, průběžné kvízy a také závěrečný test. Pokud absolventi zvládnou uspět a složí závěrečný test, mohou obdržet certifikát o absolvování kurzu (Kejhová, 2016). MOOC lze považovat za snadný a moderní způsob k efektivnímu získání znalostí a zvýšení certifikovanosti dospělé populace.

3.3 Klady využívání moderních technologií

V této kapitole budou popsány klady a zápory moderních technologií všeobecně. Jedná se o stěžejní kapitolu pro naplnění cíle práce – interpretovat zkušenosti externích lektorů s moderními technologiemi ve výuce a vzdělávání dospělých

Mezi hlavní výhody zavádění moderních technologií do systému vzdělávání se řadí zejména zkvalitnění výuky pro studenty a také lepší obsah vzdělávání ze strany lektorů.

Lektoři si do velké míry uvědomují důležitou roli moderních technologií v rámci vzdělávání, tudíž se snaží o jejich zapojení do běžného procesu výuky. Lektoři mají značné výhody v připravování obsahu vzdělávání, jelikož mohou využívat různé didaktické pomůcky a připravovat materiály skrz elektronickou podobu (Zikl, 2011). Rovněž mají k dispozici různé počítačové programy, což jim umožňuje vytvoření velkého množství výukových materiálů a pomůcek. Pro výuku jsou přínosné také různé pracovní listy, které mohou být do velké míry interaktivní.

Jako další přínos moderních technologií lze vymezit snadnou archivaci informací a různé přípravy výukových materiálů. Lektori tak mohou aktivně využívat digitální techniku, která je v současné době dobře dostupná. Jedná se také o nespornou ekologickou výhodu, jelikož není nutné archivovat a uchovávat velké množství tiskovin, sešitů a jiných fyzických materiálů. Moderní technologie mají také obrovský potenciál pro studenty a jejich přípravu na výuku. Studenti mohou aktivně pracovat s materiály, mohou doplňovat chybějící údaje nebo pracovat s různými příklady, což je nutí k aktivitě a spolupráci, nikoliv jen pasivně přihlížet (Kejhová, 2016).

V současné době se neustále rozšiřují možnosti využití informačních a komunikačních technologií. Stává se tak díky technickému pokroku, ale také klesající ceně. Jako příklad lze uvést interaktivní tabuli. Jedná se o velmi populární pomůcku, ovšem v současné době již existují novější formy moderních technologií, např. rozšířená realita, což vede ke snižování využití této pomůcky a zavádění novějších technik výuky. Využití moderních technologií tak představuje výzvu i pro samotné lektory, kteří se s příchodem nových technologií musí neustále vzdělávat a rozvíjet. Lektori prostřednictvím moderních technologií již nezastávají pouze formu vzdělávacího činitele, ale získávají roli rádců a průvodců různými formami vzdělávání.

Jejich slovní přednes je adekvátně doplněn o audiovizuální informace, což jim umožňuje uplatňovat teoretické poznatky do běžné praxe. Studenti pak mají o probíranou látku větší zájem a jejich vnitřní motivace se zvyšuje.

V dnešní době jsou digitální materiály na profesionální úrovni, což například umožňuje pedagogům si vzájemně vyměňovat své know-how díky čemuž lze ušetřit mnoho času na přípravu (Zikl, 2011). Existují také digitální online archivy, jejichž pomoci může lektor taktéž využít.

V poslední řadě je potřeba zmínit výhodu přenosnosti materiálů, díky čemuž dochází k omezení archivace tištěných materiálů. Lektori tak mají

materiály vždy po ruce a jsou vždy připraveni na vzniklé eventuality. Nejsou nuceni hledat materiály v knihovně nebo městských archivech. Velkou výhodou moderních technologií je rovněž vzdělávání osob se specifickými poruchami učení. Právě technologie mohou zajistit vzdělávání pro osoby, jež mají omezenou hybnost (Zounek, 2006). Jak později uvedeme, moderní trendy ve užívání technologií při výuce mohou překážku omezené hybnosti dokonce zcela odstranit, a to za využití rozšířené nebo virtuální reality. Je tedy více než zřejmé, že novinky z oblasti moderních technologií zaváděné ve vzdělávání dospělých budou nejen zdokonalovat proces učení, ale také významně ovlivňovat lidskou společnost.

3.4 Zápory využívání moderních technologií

Moderní technologie jsou do velké míry obrovskou pomůckou ve vzdělávání, ale rovněž dokáží přinést jisté komplikace. Moderní technologie se velmi rychle vyvíjejí, tudíž se musí nejen lektor, ale také studenti neustále vzdělávat. Podle autorů Zounka a Šedové (2009, s. 25) je využití moderních technologií ze strany lektorů rizikové: *„... ačkoliv jsou ICT propagovány jako nástroj vyšší efektivity výuky, mnoho učitelů zachovává zřetelný odstup a technologie do své práce vpouští jen neochotně či vůbec.“* Člověk se může snadno ztratit ve všech dostupných modernizacích.

Rychlost vývoje je v současnosti tak rychlá, že ani profesionálové nejsou do jisté míry schopni sledovat všechny obměny těchto technologií. Životnost moderních technologií je někdy krátká, což představuje do jisté míry problém.

Nová technologie je náhle nahrazena novějšími prostředky, což upozaduje technologii původní. Člověk se pak neorientuje v nových možnostech a rovněž má strach investovat do nových prostředků, aby se nejednalo pouze o krátkodobou investici. Tyto faktory mohou zbrzdit vývoj a užívání nových technologií ve výuce dospělých.

4 TRENDY VE VZDĚLÁVÁNÍ

Cílem této práce je interpretovat zkušenosti externích lektorů s moderními technologiemi ve výuce a vzdělávání dospělých. Zároveň práce předkládá vedlejší výzkumnou otázku spojenou s trendy – jaké nejnovější moderní technologie (trendy) oslovení externí lektori začlenili do výukové činnosti. Proto je nutné zmínit příklady nejnovějších prostředků a technologií, které jsou uvedeny v literatuře. Současně je zapotřebí definovat samotné slovo „trend“, které představuje inovace a novinky v tomto odvětví. Tento krok bude důležitý pro porovnání s osobními zkušenostmi lektorů a tím, jaké trendy začleňují do výuky v praxi.

4.1 Vymezení pojmu trend

Trend znamená „směřování“ nebo „směr“, kterým se určité odvětví vyvíjí. Představuje tedy tendenci, která se novým způsobem prosazuje a stává populární či oblíbenou (Vaněček, 2008). V našem případě jde tedy o nové a moderní tendence ve vzdělávání dospělých, které užívají nejmodernějších technologií a mají potenciál stát se v budoucnosti převažujícím prostředkem vzdělávání. Je to vždy čas, který ukáže, který z trendů se uchytí a stane se dominantním a který naopak zmizí a ukáže se pouze jako krátkodobý fenomén. Níže jsou zmíněny některé moderní trendy ve vzdělávání dospělých. Jedná se o trendy, se kterými se lze setkat v literatuře.

4.1.1 Gamifikace

Jedním z moderních trendů vzdělávání je gamifikace, jejíž název pochází od vývojáře Nicka Pellinga a je odvozen od slova hra (anglicky „game“) (Niman, 2013).

Jde o staronovou techniku, která se opět stává trendem, a to právě díky moderním technologiím. V praxi tato metoda říká, že se lidé nejnázve učí hrou. Gamifikace se proto snaží o zapojení her a hravosti do výuky. Později uvedeme, že je gamifikace spojena i s dalšími trendy.

Gamifikace často používá skupinových bádání, kdy studenty v rámci vyučovací hry spojí do týmů a vede je k bádání či experimentům. Úspěch ve studiu odhaluje další části hry a buduje ve studentovi pocit „zážitku“, který je pro gamifikaci zcela potřebný.

Gamifikace se soustředí na faktory, jež ovlivňují psychologické zapojení studenta do výuky. Proto se tato metoda může uplatnit právě ve vzdělávání dospělých, kteří mohou být kvůli svému věku demotivovaní. Mezi některé z klíčových podmínek zábavného vzdělávání patří například (Malone, 1980):

1) Student se může volně pohybovat prostředím

Tato podmínka je v zásadním protikladu se současným veřejným školstvím, kde musí student sedět v lavici. Možnost pohybovat se při výuce je důležitý faktor, na který se často zapomíná a podceňuje, ačkoliv měnící se prostředí pomáhá v udržení pozornosti studenta.

2) Student dostává okamžitou zpětnou vazbu o svém výkonu

Člověk se učí interakcí s prostředím. Zkouší nové věci a sleduje efekt svého jednání. Pokud je však interval mezi akcí a reakcí příliš dlouhý, dochází k zapomínání a proces učení ztrácí na intenzitě. Pokud je reakce prostředí okamžitá a student se vždy okamžitě dozví o správnosti nebo nesprávnosti své volby, pomáhá to k přirozenému zapamatování si daných kroků a informací.

3) Student postupuje vlastním tempem

Velkou výhodou individuálního vzdělání je vždy to, že se výuka nastavuje přímo na míru studenta. Stále jde však o externí nastavení rychlosti. Při gamifikaci výuky si rychlost nastavuje student sám svým vlastním konáním a vlastní rychlostí, což podporuje jeho zájem o výuku.

4) Student musí k postupu objevovat spojitosti

Proces učení by měl vždy být zajímavý a navazovat na sebe. Pokud je výuka založena pouze na prezentaci od sebe odtržených faktů, je těžké docílit kýženého účinku a zájmu studenta. I proto gamifikace doporučuje vzdělávání založené na objevování spojitostí mezi zjištěnými a již dříve naučenými fakty či dovednostmi.

Na tomto místě je vhodné zmínit, že postup moderních informačních technologií nám ukazuje, že je vzdělávání hrou stále aktuální a že se právě moderní technologie mohou stát jedním z nejefektivnějších způsobů vzdělávání.

4.1.2 Virtuální realita

Virtuální realita² je technologie, která uživateli umožňuje ocitnout se pomocí brýlí v simulovaném prostředí. Technologie simulované reality vytváří iluzi skutečného světa, do níž lze vlastními interakcemi zasahovat. Virtuální realitu lze považovat za specifickou formu didaktického prostředku v rámci vzdělávání nejen u dospělých osob. Je jednou z podob gamifikace, která se ve školství rozšiřuje (Niman, 2013).

Virtuální realita samotná je řazena mezi nemateriální didaktické techniky, ale k jejímu využití jsou potřebné fyzické pomůcky, například brýle zobrazující virtuální realitu, počítač, tablet nebo zvuková technika.

² Často označována pouze jako VR

Virtuální realita proto kombinuje oba didaktické prostředky ve vzdělávání dospělých. Výběr a použití didaktických prostředků je závislé zejména na formě vzdělávání, tedy zda se jedná o prezenční, distanční nebo kombinovanou formu výuky. Virtuální realita obsahuje nejen velké množství jiných učebních pomůcek, ale také didaktické prostředky jako jsou modely, záznamy zvuků či grafy a diagramy. V rámci výuky si může lektor uvnitř virtuální reality nahrát powerpointovou prezentaci, kterou komentuje a zároveň umožňuje studentům se aktivně podílet na praktickém tréninku. Základní funkcí virtuální reality je zejména vytvořit takové podmínky pro vzdělávání dospělých, aby bylo dosaženo stanovených cílů (Bartoňková, 2013). Největší výhodou virtuální reality je možnost naplno odstránit studenta od vnějších vjemů, a přesto jej ponořit do vzdělávání.

Jedná se také o velice snadnou formu, která od studenta nevyžaduje žádné velké technologické znalosti (stačí si nasadit VR brýle), což může být v rámci vzdělávání dospělých velice žádoucí, především pro starší generaci, která by s tradičními moderními prostředky mohla mít potíže kvůli nedostatku technologických znalostí (Niman, 2013).

4.1.3 Rozšířená realita

Rozšířená realita³ označuje vizuální prezentaci digitálního objektu v reálném světě. K tomuto jevu dochází za pomoci 3D skenu, který zachycuje okolní prostředí (McDowell, 2021). Objekt, který je zasazen do reálného světa, lze následně pozorovat či upravovat na zobrazovacím zařízení. Tuto technologii podporuje většina chytrých telefonů, počítačů a kamer. Rozšířenou realitu využívá v této době mnoho vzdělávacích institucí, ale je široce uplatňována také v komerčním prostoru. V některých publikacích se rozšířená realita uvádí společně s virtuální realitou, ale funguje na odlišných principech. Ovšem v inovativním přístupu k výuce lze oba přístupy označit za velice moderní.

³ Často označována jako augmentovaná realita nebo AR

4.1.4 Robotika

Roboti jsou jednoznačně moderním trendem posledních let. Užívají se v polytechnickém vzdělání, ale mohou sloužit mnoha různými způsoby. Lektori mohou posluchače seznámit jak s fungováním, tak se základy programování. Robotika může respondenty seznámit s automatizací a osvětlit principy průmyslové kultury. Nejjednodušší a cenově dostupní roboti používaní pro výuku v České republice jsou pravděpodobně programovatelné plastové koule (ozoboty) a robotické stavebnice (*Roboti pro školy*, 2021). Na českém trhu jsou však i sofistikovanější a větší roboti určené pro vzdělávání. Nezdá se však pravděpodobné, že by tito roboti byli v blízké budoucnosti využíváni v rámci vzdělávání dospělých ve větším množství, jelikož se jedná o velmi nákladné investice. Lze se domnívat, že roboty budou ke vzdělávání zaměstnanců využívat pouze velmi úzce zaměřené kurzy, převážně z odvětví automobilového průmyslu a robotiky. Nelze tak očekávat, že robotika bude masivně rozšířeným trendem, ale v úzkém kruhu odvětví bude zcela zásadní.

II. EMPIRICKÁ ČÁST

Tato část diplomové práce je věnována vlastnímu výzkumu v oblasti moderních prostředků a technologií ve vzdělávání dospělých. V této části bude také objasněna volba kvalitativního přístupu, metodologie, zkoumaného problému a dojde k vymezení výzkumné otázky a cíle práce či zkoumaného vzorku. Bude objasněn průběh výzkumu, analýza získaných dat z rozhovorů a vyhodnocení získaného materiálu s uceleným závěrem. Empirickou částí dojde na provázání s předchozí teoretickou kapitolou tak, aby si čtenář mohl utvořit kontext mezi literaturou a vlastním zkoumáním.

5 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÁ OTÁZKA

Cílem této práce je interpretovat zkušenosti externích lektorů s moderními technologiemi ve výuce a vzdělávání dospělých. Vedlejší přidružené zaměření cíle práce je interpretace zkušeností s novinkami (trendy) z odvětví moderních technologií využívaných při výuce dospělých u oslovených lektorů. Jedná se o kvalitativní výzkum s využitím metody IPA.

Práce bude předkládat odpověď na hlavní výzkumnou otázku, jaká je zkušenost externích lektorů s moderními technologiemi ve výuce a vzdělávání dospělých. Dále rovněž vedlejší výzkumnou otázku, jaké nejnovější moderní technologie (trendy) oslovení externí lektori začlenily do výukové činnosti.

6 METODOLOGIE VÝZKUMU

S ohledem na problematiku, která je předmětem této práce, byl využit ke zpracování kvalitativní přístup. Hlavním znakem kvalitativního přístupu je zaměření se na fenomén popsany slovně, nikoliv čísly.

Výzkum se zpravidla silně opírá o menší počet případů, uchopení specifického konkrétního zážitku v kontextu celkového zkoumání v induktivním procesu. (Knox, 1997). Zvolený rámec výzkumu a hlavní výzkumné téma je v důsledku vyhledávání nových informací, které by v případě dalšího zkoumání vedlo k vlastní nové teorii, zakotvené v datech, ale nikoliv k experimentálnímu přístupu, který by vycházel z hypotéz. Při induktivním tvoření teorie se hypotézy vynořují průběžně až v rámci analyzování získaných dat a dále jsou vystaveny neustálému tvarování a revizím (Huberman & Miles, 2002). Je tudíž snaha nechávat respondentům autentický a otevřený prostor k výpovědím o jejich vlastním životním pohledu na zkoumané jevy.

Kvalitativní metodologie výzkumu v této práci zaměřená na využití moderních technologií v práci externích lektorů při výuce dospělých stojí na principu interpretativní fenomenologické analýzy (IPA).

Cílem této analýzy je formulace témat, která zachytí vlastnosti fenoménu, jenž je předmětem výzkumu. IPA se ve srovnání s dalšími kvalitativními metodami zaměřuje více na pochopení zkušeností ze života člověka. Mělo by se tak jednat o nejvhodnější metodu s ohledem na cíl výzkumného bádání, kdy je nutné chápat účastníky procesu a význam jejich zkušeností (Smith, Flowers &

Larkin, 2009). Teoretická východiska metody IPA vychází z fenomenologie, hermeneutiky a ideografického pohledu (Koutná Kostíková, Čermák, 2013).

V perspektivě IPA je nutné zdůraznit, že výzkumník fenomenologicky nahlíží na zkušenosti lidí z jejich vlastní perspektivy, ale přispívá i svým vlastním pohledem na zkoumanou skutečnost. Výzkumník musí při tvorbě pracovat se skutečností, že vlastní postoje jsou nutné pro to, aby mohl pochopit žitou zkušenost jiné osoby (Smith, Flowers & Larkin, 2009). Analýza prostřednictvím IPA je tedy zároveň interpretací. Zkušenost v rámci této metody je zpracována jako souhrn společného konsenzu výzkumníka a participanta (Koutná Kostíková, Čermák, 2013). Dalším důležitým bodem je vnímání výsledku výzkumu jako zachycení momentu, nikoliv stálé pravdy.

Na druhé straně je potřeba zmínit, že pouze subjektivní přístup nám dovoluje nahlédnutí do vlastní i cizí zkušenosti (Koutná Kostíková, Čermák, 2013). Ve výzkumu byla subjektivita vědomě a systematicky využita a data respondentů jsou uvedena v přímých citacích. Úkol výzkumníka pracujícího v kvalitativním rámci za využití IPA je předně hluboké zapojení do celkového procesu získávání dat a vytěžit z hrubých dat (v tomto případě polostrukturovaných rozhovorů) co nejvíce je to možné. Tato data jsou vždy komplexní, multidimenzionální, nečíselná a jsou vždy podána vnitřně od konkrétní osoby. Výzkumník musí velmi dobře dělit tato data do vzájemně propojených a podmíněných prvků a musí dojít k redukci cestou dialogu mezi zpracovatelem a samotnými zpracovanými daty a strukturovat interpretaci do podoby, kterou je možné předložit novému čtenáři.

Čtenář by měl obdržet zjednodušený pohled, který však stále musí nést stopy účastníka výzkumu, ale zároveň i stopy samotného výzkumníka, jenž celkový výsledek dokončil. Hlavním záměrem metody IPA je poukázání žité zkušenosti respondentů výzkumu a to, jaký dávají smysl, ale pravým výsledkem je konkrétní obraz toho, jak výzkumník bude interpretovat respondentova slova.

Tento jev je označován jako dvojitá hermeneutika (Smith, 2009). Samotný průběh analýzy vyžaduje po výzkumníkovi velkou míru flexibility při přechodu mezi celky a částmi a naopak. Tento průběh se nazývá princip hermeneutického kruhu a iteračního charakteru interpretativní fenomenologické analýzy (Smith, 2009). Jedná se především o velmi velký objem surových dat, který musí být zhuštěn do esenciální podoby tak, aby bylo možné vyvodit hlavní témata. Právě tento seznam témat s komentářem výzkumníka patří mezi smysl metody IPA.

6.1 Etické hledisko výzkumu

Tato práce využije pro sběr dat polostrukturované rozhovory. S lektory byl před samotným zahájením rozhovoru ústně sjednán informovaný souhlas s využitím informací k tvorbě a případné publikaci diplomové práce. Tento souhlas byl sjednán se všemi účastníky rozhovoru. Etické hledisko bylo ošetřeno v první řadě zachováním anonymity účastníků. V rámci zachování anonymity nebude zveřejněno žádné jméno ani další osobní údaje. Ve všech případech bylo dovoleno zmínit pohlaví konkrétního respondenta a oblast lektorské činnosti. Rozhovorů se neúčastnila žádná nezletilá osoba, tudíž není nutné doložit souhlas zákonného zástupce.

6.2 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek byl volen metodou záměrného (účelového) výběru. *„Tato metoda patří mezi nejrozšířenější v kvalitativních výzkumech. Dochází k výběru účastníků cíleně dle konkrétních vlastností nebo příslušnosti. Důležitou podmínkou je souhlas se zapojením se do výzkumu.“* (Miovský, 2006, str. 138) Rešerše vhodných kandidátů probíhala prostřednictvím internetu, a to na webovém portálu topzaměstnavatele.cz, kde bylo možné filtrovat vhodné společnosti pro tento výzkum. Vždy byla oslovena konkrétní zastupující společnost, která případně poskytla kontakt na externího lektora nebo byl osloven lektor přímo

prostřednictvím uvedeného kontaktu. V kvalitativním výzkumu této diplomové práce bylo osloveno 13 osob, které se zabývají lektorskou činností v různých oblastech zájmu.

Souhlas k rozhovoru dalo 8 osob. S 5 osobami se nepodařilo rozhovor uskutečnit. Důvodem bylo především časové vytížení oslovených lektorů nebo odmítnutí.

Schéma č. 3 – Výzkumný vzorek

respondent	pohlaví	oblast činnosti	místo rozhovoru
Respondent 1	muž	lektor v oblasti managementu	Praha
Respondent 2	žena	lektor v oblasti prodeje	Praha
Respondent 3	muž	lektor v oblasti vývoje softwaru	Praha
Respondent 4	muž	lektor v oblasti IT technologií	online prostředí
Respondent 5	žena	lektor v oblasti pojišťovnictví	Praha
Respondent 6	žena	lektor v oblasti architektury	online prostředí
Respondent 7	muž	lektor v oblasti IT bezpečnosti	Praha
Respondent 8	muž	lektor v oblasti bankovníctví	Praha

Zpracování: Vlastní tvorba.

6.3 Metody sběru dat

Tato podkapitola má za cíl představit metodu sběru dat použitou v této práci. Bylo využito rozhovorů, které probíhaly osobně tváří v tvář a prostřednictvím internetových aplikací jako jsou Teams a Zoom. Byl použit polostrukturovaný rozhovor. Data získaná touto metodou byla následně vyhodnocena a spolu s dalším šetřením vedla k závěrům.

V diplomové práci je využita metoda rozhovoru (interview). Jedná se o polostrukturovaný rozhovor, který je řízený s otevřenými otázkami. Rozhovor se řadí mezi obtížnější a zároveň často využívaný prostředek k získání kvalitativních dat. Výzkumník má předem vytvořené schéma a okruhy otázek,

keré lze v průběhu rozhovoru měnit dle potřeby. Rozhovor se provádí s konkrétním cílem. Výhodou může být zachycení nejen faktů, ale také hlubších myšlenek a postojů.

Výhodou je bezprostřední reakce respondentů, kterou lze pozorovat a dle těchto reakcí lze dále směřovat rozhovor. Polostrukturovaný rozhovor má jasně definovaný „základ“, tedy minimum, na které by se měl výzkumník rozhodně zeptat. K tomuto základu je poté přidáno další množství doplňujících otázek. Výzkumník může požadovat další vysvětlení a porozumět odpovědi do hloubky. (Hendl, 2005). Obecně lze předpokládat, že rozhovor bude směřován od toho, co na tématu považuje výzkumník za stěžejní, k tomu, co se postupně vynořuje, i když to původně nebyl záměr rozhovoru, alespoň do té míry, do které je téma spjaté s výzkumnou otázkou (Smith, Flowers a Larkin, 2009).

6.4 Průběh realizace výzkumu

V této podkapitole bude představen postup tvorby výzkumu. Nashromážděná kvalitativní data byla zpracována dle uvedeného metodologického procesu, který vychází z postupů IPA (Smith, Flower a Larkin, 2009).

1. Přepis nahraných rozhovorů a uspořádání nashromážděných dat.

2. Opakovaná četba textů a opakovaný poslech nahraných rozhovorů.

3. Tvorba prvotních poznámek a kódování textů. Prvotní poznámky a komentáře slouží jako úvod pro následné kódování textů a přispívají k tvorbě následných témat, které mají za úkol zachytit předmět výzkumu. (Řiháček, 2013). Účelem je nalézt co možná nejvíce témat, která se ukazují. Poznámky slouží také jako základ pro pozdější interpretace. Komentáře budou zapisovány deskriptivně, tedy budou zaměřeny na obsah slov respondentů a zachycení schémat myšlenek a zkušeností.

4. Rozbor textu. V této fázi dojde na dekonstrukci textu, který dovolí větší zaměření na význam slov. Text, který byl chronologický, byl narušen a rozdělen do vznikajících témat.

5. Rozvoj témat – formulace vznikajících témat. Tuto fázi lze označit za kvalitativní analýzu, kdy dochází k formulaci nových témat a zredukování množství informací a poznámek. V této fázi se dostává do hlavní role výzkumník a dochází k organizaci dat a počíná interpretace (Řiháček, 2013). Je však stále důležité vnímání respondentova pohledu na fenomén. Cílem je tak proměnit poznámky do co nejpřesněji formulovaných témat, která dokáží uchopit respondentovu zkušenost. Názvy témat mohou být více abstraktní než původní poznámky, ale stále musí zůstat konkrétní a ukotvené v prvotním textu.

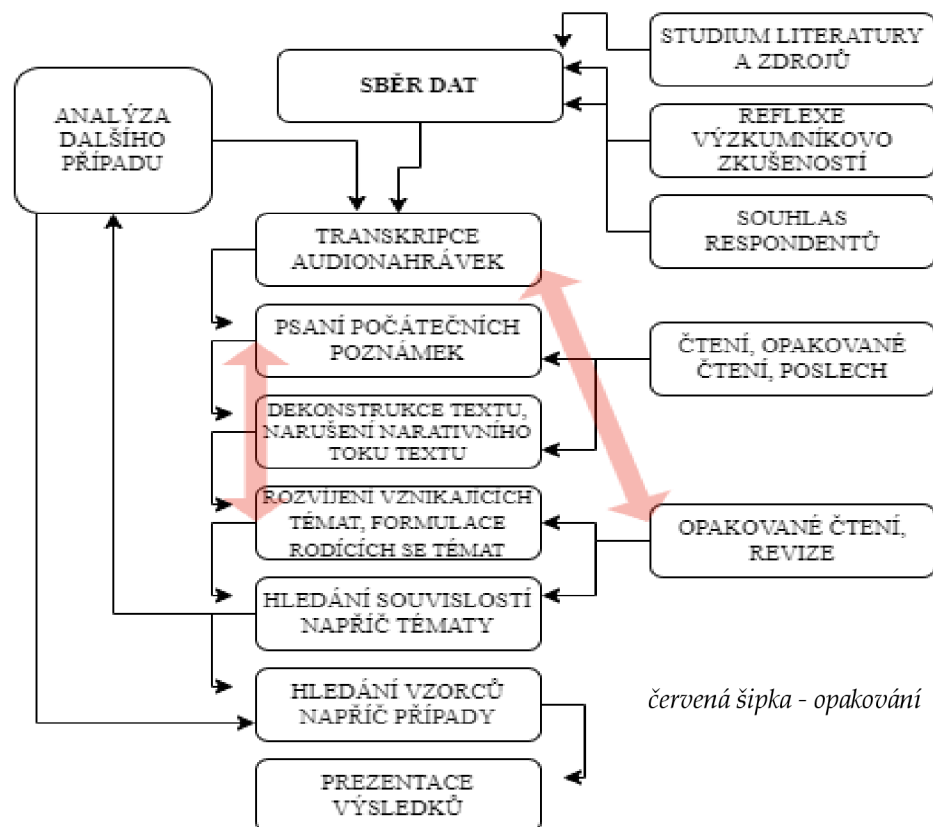
6. Čtení a kontrola vzniklých témat.

7. Hledání kontextu napříč tématy. Po formulaci témat dojde na zmapování vzájemných vztahů napříč tématy. Přijde řada na zredukování témat, které se nehodí do celkové vize výzkumu. Cílem této fáze je seřazení témat na hlavní témata a podtémata. Zároveň je kladen důraz na ukotvení v primárním textu.

8. Hledání struktury napříč perspektivou respondentů. V této fázi dojde na propojení konkrétních analýz a hledání shodných témat, která se objeví u každého respondenta.

9. Představení výsledků. V tomto bodě dochází k odpovědi na výzkumnou otázku a předložení přehledu o zkoumaném fenoménu.

Schéma č. 4 - Výzkumný postup graficky

Zpracování: Vlastní tvorba

6.4.1 Základní témata rozhovoru a pořadí témat

V této části bude nastíněn postup využitý při rozhovorech s respondenty. Zároveň bude představen rámec základních témat rozhovorů.

Na základě vlastní zkušenosti s moderními prostředky a studia odborných zdrojů (studia zaměřená na využití moderních technologií) byl sestaven rámcový okruh otázek, které byly využity jako pomůcka při vedení rozhovorů. Tento postup byl zvolen z důvodu možné kontroly, v jaké fázi se rozhovor nachází, co důležitého ještě nebylo probráno a zda se rozhovor až příliš neoddaluje stanoveného rámce.

Před sběrem dat tzn. samotným vedením rozhovorů je potřeba disponovat znalostí a konkrétním osobním očekáváním. Je nutné vzít v potaz i očekávané odpovědi. Konkrétně se jedná o otázky, na které tazatel již zná odpověď nebo se domnívá, že je zná. V tomto okamžiku je nutné podávat tyto otázky otevřeně a bez vlastního očekávání tak, aby nedošlo ke zkreslení respondentovo vlastního vnímání světa (Knox, 1997). Je nutné zaznamenávat introspekce, tedy fenomenologicky zachytit popis aktuálního znovuprožívání zážitku, nebo vztahování odpovědi k sobě samému. Často byla odpověď směřována k abstraktnímu popisu, který nesouvisí přímo s aktuálním či minulým prožitím, ale ani se nemusí týkat dotazované osoby. V těchto případech tak bylo nutné dotazování přímo na respondenta a nespokojit se s odpovědí obecnou. IPA ve svém základu nabízí dvojí zaměření. Fenomenologickou deskripci, ale také hermeneutický pohled interpretace. Z tohoto důvodu je pro výzkumníka hodnotná i prvotní odpověď před následným dotazáním na prožívání z pohledu fenomenologie (Miovský, 2006).

1. Nezávazný začátek

Cílem této první části je poznání osoby a přimět ji k mluvení. Tazatel musí dbát na své vystupování a dokázat respondentovi opravdový zájem. Je nutné dát najevo skutečnost, že neexistuje dobrá ani špatná odpověď, ale naopak je vhodné získat individuální podrobnosti a pohledy. *„Je doporučeno rozvádět odpovědi respondenta jednoduchými dotazy (proč, jak, co...).“* (Smith, 2009, s. 68)

Pro začátek jsou zvoleny spíše obecnější otázky, které výzkumníkovi vytvoří lepší obraz tazatele: Jak se dnes máte? Měl jste dobrou cestu? Jak dlouho pracujete jako lektor?

2. Zkušenosti s moderními technologiemi z pohledu lektora

První otázky bývají klíčové a okruh bývá širší. To, jak respondent zareaguje, záleží nejen na samotném úvodu, ale i na tom, jaký člověk je a zda se dokáže o daném tématu rozpovídat sám či musí tazatel častěji zasahovat a doptávat se. Nejprve byl čas na respondentovo vlastní vyjádření, ale často byla kladena také doplňující otázka. Ze strany tazatele byla snaha odhalit, co se odehrává především v mysli a vnímání respondenta. Je důležité zjistit, co si člověk s tématem spojuje a jaký to pro něj má význam (Smith, 2009).

- 1) Využíváte ve své výuce moderní technologie?
- 2) Jak se v průběhu Vaší praxe mění pohled na moderní technologie?
- 3) Jak vypadalo první zařazování do výuky?
- 4) Jaké přesně technologie využíváte?
- 5) Přiblížíte konkrétní zkušenosti?
- 6) Jaké materiální a nemateriální prostředky využíváte?
- 7) Co je pro Vás nejvíce důležité při využívání moderních technologií ve výuce?
- 8) Dokázal byste říci konkrétní výhody a nevýhody?

3. Výuka a moderní technologie, trendy

Jedná se o zaměření se na vztah lektora k využití moderních technologií, prostředků a trendů jako součásti jeho lektorské činnosti. Pokud došlo k vychýlení z potřebné oblasti, byl respondent znovu naveden na téma, které bude vhodnější vhodné pro výstup výzkumníka (Řiháček, 2013).

- 1) Všimáte si nějakého trendu v oblasti moderních technologií za poslední dobu?
- 2) Myslíte si, že trendy v odvětví moderních technologií zasahují odvětví výuky dospělých rychle?
- 3) Který fenomén z poslední doby jste zařadil?
- 4) Zařadil byste rád některý z nových trendů do výuky, ale máte nějaké překážky?
- 5) Jak se stavíte k zábavnosti výuky?
- 6) Zvládají pracovat s moderními technologiemi všichni účastníci?

7) Jak vidíte práci lektora ve spojení s moderními technologiemi do budoucna?

4. Doplnující otázky

O významu a důležitosti či nedůležitosti zkoumaného jevu moderních technologií bylo zpravidla během rozhovoru vše potřebné řečeno. Je však důležité neponechat otevřené žádné téma, aby byl rozhovor pro obě strany kompletně uzavřen. Pokud je to potřeba, je nutné dořešit to, co zůstalo otevřené, aby měl respondent možnost odpovědět, jak potřebuje.

1) Můžeme se prosím vrátit k...

2) Dříve jste zmiňoval...

5. Zpětná vazba

Zpětná vazba slouží pro výzkumníka jako určitá rekapitulace právě uskutečněného rozhovoru. Pro respondenta je to čas na případné poslední poznámky či myšlenky. Je také nutné naplnit všechny etické zásady a případně zjistit vlastní nedostatky pro poučení.

1) Jak jste se cítil?

2) Je něco, co nebylo to zmíněno a rád byste to ještě řekl?

6.4.2 Reflexe vlastní zkušenosti s tématem práce

Přemýšlela jsem o tom, jaké jsou zkušenosti lektorů při výuce dospělých s moderními technologiemi, protože mám tuto zkušenost pouze ze strany studenta. Mnoho lidí se nad tím, jaký to lektorovi přináší vliv (pozitivní nebo negativní) nezamýšlí. Důležitým bodem je pro mě také zapracovávání úplně nových technologií, které nejsou na trhu dlouho. Je to něco, o co lektori stojí? Pro mě jako studentku je každá zkušenost s novými technologiemi zajímavá a mnohem lepší než běžný styl výuky, který znám ze základní nebo střední školy.

Zároveň mě nové technologie zajímají a tento fakt mi dává dobré základy v orientaci na trhu moderních technologií a prostředků.

Vzhledem k andragogickému zaměření mám k lektorské činnosti velmi blízko a také to byl jeden z mnoha důvodů, proč si zvolit právě toto téma.

7 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V kapitole č. 6.4 byl obecně představen postup. V této kapitole bude výzkumný postup popsán konkrétně v jednotlivých bodech v návaznosti na kroky, které prováděl výzkumník v přímém vztahu k výzkumu. Jedná se o snahu zachovat transparentnost postupu a usnadnit čtenáři orientaci ve výzkumu samotném. Data jsou tvořena z uskutečněných polostrukturovaných rozhovorů a k zachycení témat předmětu výzkumu bude využita metoda IPA. Všechny kroky vedou k naplnění cíle práce, kterým je interpretace zkušenosti externích lektorů s moderními technologiemi ve výuce a vzdělávání dospělých.

7.1 Čtení a opakované čtení textu

Po prvotním čtení došlo k opakovanému pročitání, aby bylo možné si zapamatovat všechny respondenty a vcítit se do každého z nich znovu. V této fázi byla snaha vyvinout úsilí a aktivně asociovat text s danými lidmi a jejich verbálním projevem. Během opakovaného čtení došlo k vybudování vztahu s respondenty. Bylo využito především pročitání nahlas, aby bylo možné zachytit citové zabarvení v odpovědích respondentů.

7.2 Počáteční poznámky a komentáře – otevřené kódování

Po několika pročitání došlo k zaznamenávání prvních komentářů a poznámek – nejprve ručně psaných vedle vytištěných rozhovorů a následně do MS Word. Následně docházelo k různým pohybům slov a slovních spojení a poté i k barevnému odlišení. Bylo využito několika typů komentářů.

Popisné („Interaktivní tabuli bych využívala vždy“), lingvistické (Virtuální realita = „to“, „nepovažuji *jako* praktické“) a konceptuální, které byly často ve tvaru otázek vztahujících se k textu („Je to volba lektora s čím přijde mezi lidi...“ – mezi jaké lidi?). Využito bylo také volných asociací, doslovných přepisů části textu nebo metafor a analogií viz tabulka č. 1, levá část. Byl zvolen postup otevřeného kódování textu.

7.3 Dekonstrukce textu

V této fázi došlo na utváření postupného názoru na každého respondenta jako na osobu. Probíhalo fragmentování částí, se kterými se pracovalo snáze, a zároveň nedošlo ke ztrátě kontaktu se samotným textem. Došlo k pročitání textu „pozpátku“ a také čtení textu v různém pořadí a v různé tónině tak, aby došlo ke zvýraznění pocitů a prožívání respondentů.

Pokud bychom zformulovali otázku, jaký je tedy žitý přirozený svět „Lebenswelt“ oslovených lektorů, tak bychom mohli hovořit především o tom, že ho tvoří samotní lidé a jejich činnosti tvoří každou další součást zkušeností. Rovněž, jak vyplývá z výzkumné otázky této práce, je jejich důležitou součástí využívání moderních technologií ve výuce dospělých. Role výzkumníka je v dekonstrukci textu velmi důležitá, jelikož přichází s vlastním „Lebenswelt“ a v pojetí IPA v podstatné míře. Je nutné zachytit dynamicky pohled lektora a spojit ho s vlastním pohledem. K tomuto slouží fenomenologická redukce (uzávorkování), tedy předběžně vyřadit svá předběžná přesvědčení a pohled na věc a najít skrytý význam v samotném textu respondenta.

Jako příklad může být uveden respondent č. 2, který hovoří o dobré zkušenosti s virtuální realitou. Je nutné zjistit proč a za jakých podmínek se k této zkušenosti dostal, nikoliv jen nahlížet holému konstatování.

7.4 Rozvíjení vznikajících témat

V této fázi došlo na redukci počátečních poznámek do témat (kódů), které zachycují podstatu textu (viz tabulka č. 1, pravá část). V tomto bodě se více pracovalo s počátečními poznámkami než s kompletními přepisy rozhovorů jako takovými. Tuto fázi lze označit jako posun od zásadně fenomenologického k interpretativnímu pohledu. Byl kladen důraz na abstraktnější rovinu za účelem nalézt nejvíce výstižné vyjádření konkrétního komentáře nebo poznámky. Tato témata byla dále zformulována na rovině abstrakce, která však může umožnit propojování v rámci více případů mezi sebou, ale zároveň zůstanou zakotvena v osobitém podání, jak byla podána původně respondenty. Jako určité zajištění proti zkreslování výpovědí respondentů výzkumníkovým zaujetím bylo každé téma reprezentováno vyjádřením respondentů (viz tabulka č. 1, prostřední část). Některé komentáře byly zformulovány jinak a některé zůstaly ve stejné podobě jako počáteční poznámky.

Tabulka č. 1 – Počáteční poznámky (vlevo), vyjádření respondentů (uprostřed) a vznikající témata (vpravo)

Jak ji využívá? (=virtuální a rozšířenou realitu)	„Existuje několik softwarů, které dokážou představit prakticky ve VR to, co klienti viděli jenom v teorii.“	Význam praxe Zábavnější forma
Ráda bych ji využívala (=virtuální realitu)	„Ráda bych ji využívala, ale nedokážu si představit, kolik by mě to stálo.“	Finanční náročnost
Práce s aplikacemi kdekoliv	„Všechny možné aplikace jsou už plnohodnotná	Časová flexibilita
Moderní technologie jako úspora času (=pro lektora)	součástí práce lektora. Dají se otevřít všude, jak na mobilu, tak na tabletu nebo PC.“	Ulehčení práce lektora

Nové technologie = pokrok ve výuce	„Snažím se sledovat kolegy a přebírám nápady, jak zlepšit svoji práci.“	Vztah ke sledování trendů Moderní technologie – pokrok ve výuce
Gamifikace = úspěch dobré interakce	„Běžně využívám svou vlastní hru, která studenta naučí mnohem víc, než kdybych mu ukázal jenom video.“	Zábavnější interakce Význam gamifikace
I starší, kteří to zvládají (=starší lidé také ovládají moderní technologie)	„I starší to zvládají a postupem času se naučili se vším moderním, takže podle mě s tím až na výjimky není problém. Je to mezi nimi trend.“	Moderní technologie nediskriminují Vliv digitalizace
Vliv umělé inteligence	„Hodně věcí už je automatika a stihneme toho víc. Snažím se automatizovat všechno, co jde, hlavně v online prostředí.“	Fenomén automatizace Ztráta osobního kontaktu

7.5 Hledání souvislostí napříč tématy a uspořádání témat

V této fázi došlo k propojení témat a hledání dalších souvislostí mezi nimi. K tomuto účelu byly vytvořeny dva seznamy témat, které sloužily k dohledávání interpretačního kódu. První seznam byl vytvořen chronologicky a druhý dle abecedy. Toto nám poskytlo poměrně dobrý prostor ke kreativě. Narušování chronologie se ukázalo být velmi vhodné, pokud nebylo snadné nalézt konkrétní

klíč k souvislosti mezi různými tématy (např. bylo zjištěno, že přístupnost nebo virtuální realita jsou významnými tématy, které se objevily vícekrát). U každého tématu byla zaznamenána část, kde přesně se v textu nachází, aby nedošlo ke ztrátě kontaktu s celkovým textem a bylo vždy možné si ze strany výzkumníka ověřit, že nedochází ke změně významu. V této fázi následně došlo k tvorbě seznamů a řazení za použití různých postupů v propojování témat. Některá byla seskupována, ale jiná se vynořovala samovolně. Další témata mohla být také vyřazena z analýzy, jelikož nedošlo k potřebnému vztahu s výzkumnou otázkou (například zmínky o využívání moderních technologií v domácnosti). Výsledkem této fáze je seznam nadřazených témat s vynořujícími se podtématy (viz tabulka č. 2). Roli v hledání témat nehrál pouze počet výskytu, ale také kompletnost a také to, jak dané téma poukazuje na zkoumanou zkušenost (Smith, 2009).

Tabulka č. 2 – Seznam nadřazených témat (vlevo) s vynořujícími se podtématy (vpravo)

Význam praxe	
Forma výuky	
Finanční nároky	Gamifikace
Časová flexibilita	Přání čeho
Potřeba inovace	Strach z neúspěchu
Výuka bez diskriminace	Zkouška
Vize	Mobilní telefon
Vliv digitalizace	Přístupnost pro
Sledování trendů	Hry
Sociální odstup	Rozšířená realita
Aplikace	Kvalita výuky
Virtuální realita	
Zábavnost výuky	

--	--

7.6 Revize – další analýza

V této fázi došlo k další analýze a vzešla nová témata byla zaznamenána do tabulky a mohla být připojena k již existujícím tématům.

Tabulka č.3 – Témata vzešlá z další analýzy

Inspirace ze světa	Nemožnost návratu
Vztah k technologiím	Předem určená forma výuky
Pomoc na internetu	Technologie na míru tématu
Online výuka	Srozumitelnost obsahu
Technologie jako úspěch	Vylepšení současného
Strach z neznámého	Neztratit tempo

7.7 Výsledky analýzy – interpretace

Stejně tak jako jsou jedinečné zkušenosti všech respondentů, je jedinečné i celkové porozumění výzkumníka, které je do jisté míry ovlivněno vlastními zkušenostmi.

V průběhu zpracovávání bylo myšleno na Smithem popsaný obousměrný proces IPA, ve kterém se respondenti snaží chápat vlastní zkušenost a výzkumník má za cíl pochopit to, jakým způsobem respondent rozumí své zkušenosti (Smith, 2009). Dále je důležité zmínit, že „při každém rozhovoru byl kladen důraz na zachycení

nesouladu mezi emocemi a kognitivním obsahem vědomí.“ (Miovský, 2006, s. 148)

Příkladem může být to, zda respondenti nehovoří o něčem jiném, než si mohou myslet v hlavě, ale nechtějí říci skutečnou myšlenku. Rozpoznávání tohoto faktu je důležitou podmínkou pro validní data z pohledu fenomenologického přístupu. Během všech osmi rozhovorů nebyla tato věc vyzpozorována. Na základě předchozího postupu budou v tomto bodě představena hlavní témata, která byla v průběhu analýzy zformulována. Každé vybrané téma bude podloženo nadpoloviční většinou přímých citací respondentů tak, aby byla zachována validita.

Zábavnější forma výuky – Gamifikace

Téma zábavy prostupuje mnoha dalšími tématy a do jisté míry je ovlivňuje. Vzhledem k povaze IPA nelze o jednom tématu uvažovat jako o nejdůležitějším nebo klíčovém (tedy uvažovat tak, že je něco více či méně důležité). Proto je nutné zdůraznit, že téma zábavnější formy výuky (neboli gamifikaci výuky) vnímáme jako prolínající se téma s velkou částí ostatních témat, která jsou spjata s moderními technologiemi ve výuce dospělých.

Většina respondentů se shodla, že s moderními technologiemi se zlepšila interakce s účastníky a celkově se výuka stala zábavnější. Svědčí o tom jak slova respondentů, tak studentské ohlasy. Všimnout si také můžeme různorodého pojetí gamifikace napříč odpověďmi respondentů. **R3** uvádí: *„Během online kurzů dokáží všichni reagovat, opadl ostych, který byl někdy vidět při klasické výuce. Když se člověk styděl něco říct nebo se bál. Teď je to mnohem lepší. Určitě se to nedá srovnávat s minulostí. Celkově je dost příjemná atmosféra.“* **R7** hodnotí kladně také fyzickou interakci během výuky: *„S tím, že studenti mají propojený systém, si dokáží i mezi sebou pomáhat, což zlepšuje komunikaci a interakci mezi nimi samotnými, ale i vůči mně. Napomáhá tomu i hodně programů, které dokáží vše ukázat jako hru, a to oslovuje jak staré, tak mladé.“* **R1** uvádí: *„Běžně využívám svou vlastní naprogramovanou hru, která*

studenta naučí mnohem víc, než kdybich mu ukázal jenom video. Rovnou tě upozorní na špatný krok a musíš si poradit. Tohle je trend, kterýho si všímám v celém světě.“ Konkrétní odvětví však mohou hry přímo vyžadovat na přesnější praktický pohled výkladu. **R8** uvádí: „Do gamifikace bych asi zařadila taky skupinové hry přes počítač, které běžně zařazuji.“ Lze si povšimnout toho, že gamifikace není pouze individuální, ale lze ji uskutečňovat také ve větších skupinách. **R4** uvádí: „Předávám zkušenosti z programování softwaru a k tomu kolegové vytvořili hodně her, které provedou uživatele od začátku do konce různých procesů a na konci Vám ukáží chybu. Soustředím se na teoretický základ, ale praktická ukázka je super.“ Lze tvrdit, že zábava do výuky patřila vždy, ale s moderními technologiemi se lektorům otevírá více možností, jak ji do výuky zařadit.

Finanční náročnost

Dalším významným tématem je finanční náročnost, která je s využíváním moderních technologií ve výuce dospělých spjata. Je zcela relevantní, že lektoři svoji zkušenost s moderními technologiemi podmiňují financím. Vzhledem k cenám trhu těchto spotřebních produktů je každý nákup velkou investicí do budoucna a chybný krok znamená velké problémy pro externího lektora a jeho další výuku.

Zkušenosti respondentů tomu také odpovídají. Dle **R7** „(...) jasně, peníze hrajou obrovskou roli. Pokud neinvestujete do nových pomůcek a technologie, jste pozadu a lidé si vyberou konkurenci.“ Velmi obdobný názor má také **R4** „Pečlivě si vybírám, co nového si pořídím. Člověk si nemůže koupit všechno, ale snažím se držet krok. Nároky jsou velké, ale musíte si na to vyhradit rozpočet a rozplánovat, co potřebujete a co se nejvíce hodí. Jako nikde jinde to bez peněz nejde, ale jako lektor bez firmy za zády... je to jen na vás“. Je nutné poukázat na to, že finanční náročnost může některé lektory odradit a pro jejich větší komfort volí cestu interního lektora, jak předkládá **R8** „Pracoval jsem dlouhou dobu pod firmou, ale několikátým rokem pracuji jako externí lektor. Velký šok

byla cena všech pomůcek a na začátku došlo k přemýšlení, jestli jsem neměl zůstat zaměstnancem. Nakonec působím jako externí lektor 8 let a situace s financemi je stále horší, ale vzdávat se toho nechci.“ V rozhovoru s **R5** zazněly konkrétní částky utracené za vybavení k práci za poslední 3 roky „(...) to byl nový laptop za 32 tisíc, nová tabule za 12 tisíc, nový software za 2 tisíce, placená aplikace za 2 tisíce a k tomu nepočítám licence na běžné programy v řádech tisíců. Samozřejmě že si vydělávám svou prací, ale finanční nároky jsou vysoké.“ V povídání **R6** můžeme vidět odlišný pohled na věc „(...) já si nemyslím. Investuji jednou za čas do nějaké novinky, ale podle mě se dá pracovat s průměrnými pomůckami a technologií. Takže za mě to nijak zvlášť finančně náročné není, ale to záleží na každém, jak moc chce inovovat.“ Téma financí však rezonovalo s každým respondentem a ukázalo se, že je to stěžejní téma a každý z respondentů měl trochu jinou zkušenost.

Časová flexibilita

Téma časové flexibility prostupuje mnoha dalšími tématy a do jisté míry je ovlivňuje. Můžeme tvrdit, že přístup moderního externího lektora za využití správné volby pomůcek a technologií dokáže uspořit čas všem přítomným stranám jak během výuky, tak při přípravě na výuku samotnou. **R1** uvádí „(...) pokud si představím, že bych neměl všechno vybavení a programy, co mám, tak by mi to zabralo klidně i 3x víc času“. Podobným směrem smýšlí také **R7** „Od minulosti se to dneska liší v přípravě. Mám čas udělat víc věcí. Místo tvorby nějakých postupů si zadám potřebný informace do programu. Na druhou stranu je potřeba mít dobrou znalost všeho, co využívám.“ V tomto případě je nutné poukázat na fakt, že k tomu, aby bylo možné flexibilněji využívat čas za využití moderních technologií, musí lektor skvěle rozumět této technologii a ovládat ji. Dle **R4**: „Rozhodně úspora času. U mě je to třeba možnost virtualizace. Mít ve stejný čas několik variant řešení vývoje. Pokud pochopíte technologický základ, můžete programovat a následně vytváříte produkt. Celé systémy dokážu naučit za týden, vzhledem k tomu, že existují zmíněné aplikaci učební. Je

to něco, bez čeho bych si svou práci nedovedl představit.“ Opět velmi záleží na oboru, kterému se lektor věnuje. R8 uvádí: „Nedovedu si představit momentálně přestat využívat moderní technologie. Baví mě ta úspora času, která přichází s každým novým trendem, který využiji“. Dle R5 není znatelná úspora času při práci lektora za využití moderních prostředků. „Kdybych teď musela omezit technologie, tak bych to udělala. Výsledek by pro mě byl skoro stejný. Z mého pohledu má každý styl výuky něco pro a něco proti“.

Vztah ke sledování trendů

Dalším tématem, které stojí za velkou pozornost, je vztah oslovených lektorů k obecnému přehledu a sledování nových fenoménů v oblasti moderních technologií. R1 uvádí: *„Sleduji několik vybraných stránek, kde se inspiroji. Není vždy potřebné se orientovat úplně ve všem, ale chci mít alespoň základní přehled o tom, co se v tomto odvětví děje“.* R3 zdůrazňuje důležitost zůstat v obraze *„(...) pokud nemá člověk pozitivní vztah ke všem moderním technologiím, tak může také fungovat, ale nepůjde s dobou a dříve či později přestane být úspěšný.“* Pro R5 není nutné sledovat trendy, ale soustředit se na sebe a to, co opravdu potřebuje. *„Nesleduji nějak významně novinky, ale běžně se dozvím o novinkách průběžně. Vzhledem k tomu, že nezapojuji vše nové do své výuky, tak se soustředím na sebe a pokud uznám za vhodné něco zařadit, tak to zařadím. Ale to neznamená, že bych zůstala odříznutá od novinek.“* Jedná se také o relevantní přístup ovlivněný vztahem každého člověka k moderním technologiím obecně. R4 předkládá pohled ovlivněný jeho oborem *„(...) pracuji s IT technikou, takže mám velký vztah k novým věcem, a navíc jako lektor je to podle mého základ. Pokud se k vám někdo přihlásí na kurz a vy nenabídnete to nejnovější, může dojít ke zklamání. Pro hodně lidí je načerpání znalostí v dospělém věku i o tom vyzkoušet nový styl výuky.“* R6 uvádí spíše pragmatický vztah: *„Vztah ke sledování novinek vyloženě nemám, ale přizpůsobuji se všeobecnému rozvoji, abych nebyla pozadu.“*

Moderní technologie – inovace ve výuce

Zkušenosti externích lektorů s moderními technologiemi naznačují, že s každou další novinkou dochází k pokroku. Můžeme tedy tvrdit, že moderní technologie představují nové a inovativnější postupy.

R7 uvádí: *„Třeba využití procesů založených na umělé inteligenci je pořád víc a beru je jako určitou inovaci. Výuka se díky nim může dost změnit.“* Vzhledem k povaze výuky **R4** uvádí: *„(...) čím více bude systémů a programů, kde bude využita moderní technologie, tím více bude inovací a bude docházet ke změnám. Budeme se moci zaměřit pouze na čistou výuku a nebudeme se muset starat o předání informací i o méně důležitých věcech, které se mohou týkat spíše postupu.“* **R1** připomíná minulost: *„(...) když se podívám do minulosti, tak všechno bylo jasně dané, všichni měli stejné možnosti. V dnešní době je každá výuka každého lektora jiná.“* To nám podává dobrý pohled na to, že moderní technologie přináší velké množství možností a inovací. **R8** dává do popředí možnost výběru *„(...) Rozhodně spatřuji ve výuce hodně inovací díky moderním technologiím. Hlavně v tom vidím tu možnost výběru. Na trhu je spousta technologií a každý si může vybrat to, co se mu zrovna hodí“.* Pro **R2** neznamení inovace přímý vztah k moderním technologiím. *„Já si myslím, že inovace jsou spojené s celkovým vývojem světa, nejsem si jistá, zda to stojí na moderních technologiích. Je pravda, že počítač přinesl učitelům a lektorům obrovský krok kupředu, ale to, co je okolo nás, teď neberu jako stěžejní pro svoji práci.“*

Virtuální a rozšířená realita

Mezi lektory v této kategorii došlo ke shodě v tom, že virtuální a rozšířená realita je velkým trendem v oblasti moderních technologií při výuce, ale názory na praktické využití se různily. **R2** uvádí: *„Je to určitě trend a zajímavost, ale pro mne to není aktuální a nedokázala bych virtuální realitu využít a ani si to nedokážu představit v praxi.“* Oproti tomu **R4** uvádí: *„Virtuální realitu využívám často. Existuje několik*

softwarů, které dokážou představit prakticky to, co klienti viděli jenom v teorii. Za mě je tu super pomůcka a zároveň je to něco nového a inovativního a určitě mi to může pomoci v práci. Místo nudné přednášky mám VR brýle.“ Je důležité brát v úvahu také oblast, ve které se lektoři pohybují. To z velké míry ovlivňuje možnost využití. **R5** uvádí: „Měla jsem možnost mít zapůjčený VR headset, který prováděl zájemce interaktivním prostředím, které simulovalo pracovní prostředí. Nápad se mi líbil a do budoucna bych virtuální realitu ráda začlenila do svých fyzických kurzů.“ V tomto tématu dochází na velkou inspiraci zahraničními kolegy. **R7** zmiňuje propojení VR a AR a inspiraci po návštěvě kurzů kolegů z USA. „Během učení jsem začal zapojovat VR i AR. Ani jedna věc není vždy nejvíce praktická, ale je to parádní využití dnešní doby. Je to vlastně taková přímá interakce studenta s problémem a jeho vyřešením. Inspiroval jsem se na několika přednáškách v USA, kde jsem měl možnost poprvé vyzkoušet z pozice účastníka kurzu tyto technologie.“ Pro **R3** je občasné využití VR velkou výhodou „Díky tomu, že vyučuji software, je někdy hodně těžké vysvětlit novou látku. Proto se čím dál tím víc přikláním k VR, kde je všechno graficky vidět, a nejen mně to usnadní práci, ale lidem to usnadní pochopení problému.“

Moderní technologie nediskriminují

Téma diskriminace bylo několikrát zmíněno. Je důležité, aby lektor mohl vykonávat svou práci a nemusel dělat zásadní ústupky vůči účastníkům kurzů, ale v běžné praxi k tomu může docházet.

Je tedy na místě se domnívat, že například lidé v seniorském věku nemusí mít velký přehled v moderních technologiích a nedokáží s nimi pracovat. Z celkového vyjadřování respondentů to však není pravda a nám se ukazuje, že využití moderních technologií není překážkou ani na straně lektorů, ani na straně účastníků kurzů.

R1 uvádí: „S využitím všech možných moderních technologií se zvyšuje celková přístupnost, nevnímám tam žádnou diskriminaci starších nebo žen.“ Dle **R2**: „Rozhodně

máme ulehčenou situaci, momentálně bych viděla velký pozitivum v tom, že jak já z pozice lektora, tak všichni studenti máme jednoduchý přístup k tomu, co potřebujeme. Občas musím pomoci s vysvětlením pár jedincům, ale s prostředky, které využívám, nemá běžně nikdo velký problém.“ Přístupnost je důležitá také pro starší generaci, která s moderními prostředky nemusí přicházet tolik do kontaktu. Dle R5 „(...) Určitě, také starší lidé se naučili postupem času se vším moderním, takže podle mě s tím není problém. Je to taky o tom chtít se něco naučit a určitá dobrovolnost k tomu patří.“ Pro R7 je důležitá snaha: „Setkal jsem se s mnoha studenty, kteří se zprvu ztráceli, neuměli s aplikací nebo programem, ale postupně se do toho dostali. Pokud je snaha, tak člověk vždycky najde cestu.“ R6 se staví do pozice člověka, který se vše musel také složitě učit: „Když jsem začínala, tak jsem neměla takové dovednosti, musela jsem se všechno naučit. Můj přístup je takový, že pokud to šlo u mě, tak to půjde i u ostatních.“

Ztráta osobního kontaktu

Dalším tématem, které si zaslouží pozornost, je ztráta osobního kontaktu, která přináší negativní konotaci. Během rozhovorů bylo zřetelné, že několik respondentů by bylo spokojenějších pouze s fyzickou výukou, aby bylo možné vše osobně vyřešit a využít i další pomůcky či technologie, které jsou nepřenositelné do online prostředí.

R2 uvádí: „Vidím to jako negativum online kurzů. Není možné pomoci jednotlivě studentům tak přesně. Zároveň je nutné mít k dispozici moderátora daného kurzu, protože nelze vše ohlídat.“ Pro R4 to není velký problém: „Mně asi tolik nezáleží na osobním kontaktu. Samozřejmě je lepší se vidět osobně, ale dokážu mít své kurzy zcela online a k tomu využívám i příslušné programy, aplikace a nástroje.“ Pro R7 je to naopak velký problém: „Pokud to jde, využívám jen fyzické kurzy, ale díky situaci ve světě⁴ je to časté problém, tudíž jsem nucen mít online výuku. Bohužel tak musím omezit připravené pomůcky jako jsou virtuální nebo rozšířená realita. Musel jsem se tomu přizpůsobit, ale

⁴ Celosvětová pandemie Sars-Cov2.

vnímám to negativně z mé pozice.“ **R3** zmiňuje důležitost osobního kontaktu „(...) pro mě je důležité mít s lidmi osobní kontakt. Je to příjemnější pro obě strany a podle zkušeností odchází lidé s příjemnějším pocitem, pokud jsme se viděli fyzicky.“ **R1** tuto ztrátu nevnímá zcela negativně „(...) člověk se musí přizpůsobit situaci. V mém případě došlo k tomu, že jsem si pořídil několik nových aplikací a programů, abych mohl mít lepší vedení kurzů i přes Zoom.“

Nemožnost návratu (ke staršímu)

Toto téma implikuje negativní přístup, ale v zásadě se jedná o vynucenou nemožnost návratu ke starším technologiím, nebo pomůckám. Respondenti se však shodují, že se jedná o posun, který nedává smysl opustit.

R4 zmiňuje „(...) vše by šlo vysvětlit na čtverečkovaném papíře s tužkou. Ale samozřejmě je to dnes již někde jinde. Myslím, že by lektorování mělo stejnou hodnotu, ale nebylo by to určitě tak intuitivní a rychlé. Někdy si na přednášku vezmu knihu, kterou jsem sám napsal, protože si vše nepamatuji. Celkově bych se zpět už vrátit nedokázal.“

R7 má na věc podobný pohled „Připadal bych si, že lidem nedokážu předat všechno, co bych si přál a co bych chtěl. Vše by bylo pomalé. Dnes je to opravdu o tom, že pokud člověk chce mít znalosti, tak se pomocí moderních technologií dokáže naučit velmi rychle onu věc. Dokáže například i změnit své zaměření, obor. Před 20 lety si člověk vybral jednu cestu a technologii, kde se pohyboval, ale pokud technologie skončila, musel změnit obor.“

R1 se snaží v nemožnosti návratu najít i pozitivní součást: „(...) pokud člověk chce, je to v rámci kurzu především zpestření. Je to také super z pohledu pamatování a trénování paměti, pokud si člověk něco musel dříve psát do notýsku nebo informaci udržet v hlavě místo toho, aby za něj myslela aplikace.“ **R5** uvádí: „Dokonce si pohrávám s myšlenkou, že to chci zkusit. Bude to samozřejmě krátký kurz na zkoušku, ale samotné technologie a nástroje mě baví a opravu je využívat v praxi, rád předvedu nový software nebo aplikaci a přijde mi škoda o tom jen mluvit a neukázat to.“ **R6** sdělila „Já za sebe mohu říci, že v zásadě i bez základních technologií, jako mobil, PC a podobně bych si nedokázala

představit výuku ani svou práci. Jsem na to zvyklá. Ale na druhou stranu mám v hledáčku několik novinek, které zatím nemám a také to nějak funguje. Asi je to o přizpůsobení se situaci.“

Technologie na míru výuce

Můžeme si všimnout toho, že mnoho respondentů se napříč rozhovorem často vrací k moderním technologiím přizpůsobených konkrétnímu oboru výuky nebo konkrétní osobnosti člověka a vlastním možnostem.

R1 uvádí: *„Rád v posledních letech využívám internetové aplikace. Výhodu vidím v tom, že hodně aplikací se dá otevřít jak na počítači i v mobilu a pro studenty je tak snadnější pracovat na zadaném úkolu.“* Svou práci staví na webových i mobilních aplikacích, které často využívá při práci. **R3** uvádí *„Výhodou je také snadné uživatelské rozhraní, takže ideální pro kohokoliv, co kdo potřebuje využívat. Já dělám ve vývoji software, takže využiju víc aplikace než interaktivní tabuli.“* Důležitou součástí je také ideální volba technologie vzhledem ke skladbě účastníků kurzů tak, aby mohl každý pracovat stejně. Mezi tyto aplikace patří také hojně využívané rozhraní jako je MS Teams, Zoom, Google Meet aj. **R2** uvádí: *„Je nutné si vše přizpůsobit tomu co děláte. Pokud máte něco zavedeného, tak je potřeba to změnit, pokud se setkáte s tím, že něco přestane fungovat, nebo se zaměříte na něco odlišného.“* **R7** zmiňuje například možnost vytvořit pro výuku vlastní software, což je naprostou definicí technologie na míru výuce. *„(...) během let jsem si zvykl čas od času vytvořit aplikaci sám, která se hodí přímo mně a pro lidi je potom jednoduchá věc jít do obchodu⁵ a stáhnout si ji. Velice často v kurzech přímo vyžaduju její stažení, abychom mohli všichni pracovat stejně na dálku.“*

⁵ Respondent má na mysli internetový mobilní obchod. Příkladem může být App Store od společnosti Apple nebo Obchod Play od společnosti Google.

8 SOUHRN VÝSLEDKŮ

V této kapitole dojde k samotnému shrnutí zjištěných výsledků. Stěžejní snahou je podat ucelený pohled a předložit čtenáři odpověď na výzkumné otázky, jaká je zkušenost externích lektorů s moderními technologiemi ve výuce a vzdělávání dospělých a jaké nejnovější moderní technologie (trendy) oslovení externí lektoři začlenili do výukové činnosti. Zároveň bude nutné naplnění výzkumného cíle: interpretovat zkušenosti externích lektorů s moderními technologiemi ve výuce a vzdělávání dospělých.

Zároveň v této kapitole dojde k zahrnutí teoretického vysvětlení reality výzkumu. V tomto bodě bude použit induktivní přístup. Zjištěná data budou srovnávána s existujícími teoriemi a čtenář tak bude mít možnost porovnat vlastní žitou zkušenost oslovených externích lektorů a literatury. Některá tvrzení respondentů z praxe mohou být doplněna o teoretický kontext.

8.1 Vyhodnocení cíle a výzkumných otázek

V této kapitole bude vyhodnoceno naplnění cíle této práce, tedy interpretace zkušenosti externích lektorů s moderními technologiemi ve výuce a vzdělávání dospělých. Zároveň bude předložena odpověď na hlavní výzkumnou otázku, jaká je zkušenost externích lektorů s moderními technologiemi ve výuce a vzdělávání dospělých. Dále zde naleznete odpověď na tuto vedlejší výzkumnou otázku: Jaké nejnovější moderní technologie (trendy) oslovení externí lektoři začlenily do výukové činnosti?

Respondenti popsali své zkušenosti s moderními technologiemi ve výuce a vzdělávání dospělých a rovněž trendy, které začlenili do výukové činnosti. Z jejich projevu bylo patrné nadšení z jejich práce a často také cit, osobní přístup

a angažovanost. Lektori uplatňují své vzdělání z oblasti pedagogiky, psychologie, ale také jiných nepedagogických oborů jako je management, bankovníctví nebo IT odvětví.

Hlavní výzkumná otázka: Jaká je zkušenost externích lektorů s moderními technologiemi ve výuce a vzdělávání dospělých?

Nejprve se budeme věnovat hlavní výzkumné otázce. Výrazným znakem je používaná technologie přímo na míru výuce a oboru. Je naprosto klíčové zvolit přesně takovou technologii tak, aby vyhovovala oběma stranám při výuce a mohla být přínosná. Špatně zvolená technologie nebo pomůcka může být kontraproduktivní, proto si oslovení lektori pečlivě volí strategii. Z odpovědí bylo patrné, že špatně zvolená technologie znamená neúspěch. S tímto souvisí také velmi obtížná, ale spíše nemožná cesta zpět od využívaných moderních technologií. Respondenti mají zkušenost s tím, že pokud si oni sami, ale také klienti zvyknou na určitý postup a techniku, není možné se vracet ke starší technologii. Obecně se respondenti shodují, že jde také o otázku osobního růstu. Velmi důležitým bodem zachycujícím zkušenost oslovených respondentů je ztráta osobního kontaktu. Většina respondentů vyžaduje reálné setkávání v rámci svých kurzů jak z hlediska potřeby osobního kontaktu, tak z hlediska možnosti využití pomůcek a technologií nepřenositelných do online prostředí. Můžeme uvést, že tento názor je obecně vnímán jako většinový a předkládá nám ho také Kanadská výzkumnice. *„Schopnost přizpůsobení se technologiím v online světě pro učitele, lektory a kouče je zcela zásadní v prevenci syndromu vyhoření. Většina z nich je zvyklá na pravidelné setkávání a dokáže jim to pomoci především po psychické stránce. V online prostoru o tyto benefity přicházejí.“* (Sokal, 2020). Dalším bodem odrážející zkušenosti oslovených respondentů je většinová shoda na tom, že moderních technologie nediskriminují. Pro mnoho lidí platí zřejmé pravidlo, že starší lidé nedokáží využívat moderní technologie natolik, aby byli schopni absolvovat

výuku, ale oslovení respondenti se ve většině shodují na opaku. Je potřeba více času, ale není to překážka, zatímco literatura nabízí rozdílný vhled: *„Věk je diferencující měřítko pro učení. Věková bariéra dokáže zamezit přístupu ke vzdělání a nabízí omezené znalosti v technologiích. Někteří lidé se díky tomu ani nepokoušejí na vzdělání dále participovat.“* (Vidovićová, 2008). Provázaným bodem napříč mnoha dalšími je gamifikace výuky. Dle Nimana (2013) by měla jako součást všech gamifikačních technologií vévodit výuce robotika, ale ta se mezi oslovenými respondenty vůbec nezazněla. S literaturou lze najít průsečík ve virtuální a rozšířené realitě nebo v samotných hrách. Obecně však téma hraní a gamifikace velmi rezonovalo u oslovených respondentů i s ohledem do budoucnosti. Zkušenosti externích lektorů ovlivňuje také časová flexibilita, která do určité míry tvoří přístup moderního lektora, jenž dokáže využít technologie pro svůj prospěch, kdy za využití správné volby pomůcek a technologií dokáže uspořit čas všem přítomným stranám, a to jak během výuky, tak i při přípravě na výuku samotnou. Toto téma nebylo dohledáno v žádné dostupné literatuře, ale na základě zkušeností respondentů se můžeme domnívat, že je to důležitá součást výuky dospělých a je vhodné na to upozornit. Je nutné zmínit poměrně negativně zabarvené téma, kterým je finanční náročnost spojená s využíváním moderních technologií ve výuce dospělých. Pro oslovené respondenty je zcela relevantní, že svoji zkušenost s moderními technologiemi podmiňují financím. *„Lektor si v době neustálého zdokonalování technologií nemůže dovolit zaspát, ale potřebuje novinky. Je potřeba rozmýšlet každý další krok, a přitom být stále úspěšný.“* (Sokal, 2020). V tomto případě se lektori ve většině shodují v tom, co píše výzkumnice Sokalová.

Vedlejší výzkumná otázka: Jaké nejnovější moderní technologie (trendy) oslovení externí lektori začlenili do výukové činnosti?

Nyní se můžeme zabývat vedlejší výzkumnou otázkou. Obecně se oslovení respondenti shodují, že za posledních několik let (nejčastěji bylo zmíněno 5 let) roste využívání moderních technologií spojených s výukou. Z jejich strany je tak nutné postupně začleňovat novinky z této oblasti a rozvíjet své možnosti. Můžeme tvrdit, že vztah respondentů k trendům v oblasti moderních technologií velice značně určuje jejich zkušenost s moderními technologiemi obecně. Rozhovor byl veden s konkrétním důrazem na trendy, ale respondenti současně zmiňovali například mobilní telefon a tablet jakožto prostředky, které nelze brát za nové a je to spíše vylepšení stávajícího softwaru, který umožňuje využití telefonu při výuce. Nedílnou součástí jsou také webináře a e-learningové programy. Dle předešlého zkoumání opět nemůžeme hovořit o trendu, který by byl nový a inovativní. Naopak z odpovědí respondentů můžeme označit za trend, který byl začleněn do jejich výuky, virtuální realitu. Dle Bartoňkové (2013) je virtuální realita použitelná pouze okrajově, ale dle respondentů je využití virtuální reality možné v širokém spektru oborů, jen přináší jisté obtíže a finanční nároky. Respondenti uváděli společně s virtuální realitou také rozšířenou realitu. Obě tyto technologie je v dnešní době možné začlenit do výuky a někteří z respondentů tak již učinili. Dle literatury bylo možné předpokládat, že velký vliv bude mít robotika „*Robotika ve všech oblastech vstupuje do popředí a můžeme očekávat to, že se s ní budeme setkávat stále častěji.*“ (Sokal, 2020). Respondenti však tvrdili, že robotika je určitým trendem, ale nikoliv v oblasti výuky dospělých. Podobně je na tom také využití umělé inteligence ve výuce. V tomto směru to však respondenti vnímali jako pravděpodobnější budoucí trend. Ve větší míře tak lze mezi osloveným vzorkem označit za nejzásadnější trendy, které začlenili do výuky dospělých, virtuální realitu, rozšířenou realitu, aplikace nebo hry.

Cíl práce: Interpretovat zkušenosti externích lektorů s moderními technologiemi ve výuce a vzdělávání dospělých.

Zkušenosti externích lektorů s moderními technologiemi ve výuce dospělých naznačují, že s každou další novinkou dochází k pokroku. Můžeme tedy tvrdit, že moderní technologie představují nové možnosti. Z tohoto důvodu byla stanovena také vedlejší výzkumná otázka, jelikož sledování trendů a postupné zapojování do výuky je nutností. Zároveň se oslovení lektori shodli, že za využití moderních technologií a prostředků dochází ke značné úspoře času, a to nejen na jejich straně, ale také na straně klientů. Zkušenostem respondentů se také odvíjí od možnosti využít technologii přímo na míru konkrétnímu tématu ve výuce. Technologie umožňují využití aplikací, virtuální či rozšířené reality, případně vlastního softwaru. S tímto je spojená gamifikace, která se postupem času stále rozvíjí a nejedná se tak pouze o hry, ale o různé vzdělávací programy v zábavnější formě. Na základě toho se respondenti shodují, že celková atmosféra ve výuce je pozitivní, jelikož nedochází k tak časté ztrátě pozornosti. Velmi důležitým aspektem, který byl ve výzkumu zachycen je pohled na diskriminaci jednotlivců na základě možností a dovedností v rámci moderních technologií. Respondenti se shodují, že až na výjimečné případy nedochází k problémům s ovládním či v orientací v prostředí. Z druhého pohledu je dle zkušeností lektorů velmi obtížné, dokonce až nemožné navrátit se ve své výuce ke staršímu pojetí. S postupem času se zvyšuje určitý standard, na který jsou zvyklí nejen klienti, ale i samotní externí lektori. Omezení v konkrétních postupech omezuje zároveň celé vyznění výkladu. Důležitým bodem je také finanční náročnost. Pro externí lektory je zcela zásadní modernizovat své prostředky, pomůcky a technologie, ale z jejich zkušeností vyplývá, že si každý nákup musí velmi dobře rozmyslet a strategicky zvážit přínosy. Rozdíl od učitelů nebo interních lektorů je tedy především v tom, že externí lektori si vše musí hradit sami, protože jim finanční prostředky neposkytne škola či jiná instituce.

Mezi další negativně vnímanou věcí ze zkušeností respondentů můžeme uvést ztrátu osobního kontaktu, která přichází s online výukou. Pro některé

lektory je osobní přístup zcela zásadní a důležitý a může díky této ztrátě docházet ke ztrátě kvality. Někteří respondenti však nevnímají ztrátu kontaktu nikterak negativně a dle jejich zkušeností lze předat znalosti stejně dobře jako při fyzickém kurzu. Celkově pak ze slov respondentů vyplývá, že moderní technologie jsou přístupné kdykoliv a kdekoliv a usnadňují tak oběma stranám přístup k informacím a prostřednictvím aplikací nebo e-learningu také okamžitý přístup k probrané látce. Dle zkušeností může vše nabourat případný technický problém.

9 DISKUZE

Vzhledem k zvolenému výzkumnému designu v podobě interpretativně fenomenologické analýzy a sběru dat pomocí polostrukturovaných rozhovorů je možné tvrdit, že se v této práci podařilo získat poměrně rozvinutou látku v návaznosti na významy, které oslovení respondenti vkládají do svých zkušeností s působením v oblasti lektorské činnosti.

Jak již bylo zmíněno v předešlé části práce, cílem interpretativní fenomenologické analýzy je zachycení společenských vzorců, které se vynořují napříč odpověďmi jednotlivých respondentů. Zároveň je snaha o zmapování toho, jaká témata a následně i jaké kategorie jsou respondenty společně uvedené a je na ně nahlíženo jako na důležité a zdůrazňované. To vše za přispění samotného autora, který musí objektivně interpretovat odpovědi. (Smith, Flower a Larkin, 2009).

Omezení u interpretativní fenomenologické analýzy lze nalézt v nedostatečné možnosti zobecnit výsledky. Tyto výsledky mají vypovídající hodnotu pouze pro sledovaný vzorek. Vzhledem k tématu práce bylo však vhodné tuto metodu využít, jelikož bylo nutné zachytit pocity oslovených respondentů. Autorova reflexe z uskutečněných rozhovorů musí odrážet někdy nepříliš vhodně postavené otázky, na které mohl respondent odpovědět pouze ano nebo ne. V těchto případech docházelo vždy na další otázky, aby respondent mohl rozvinout svoji odpověď, ale jistotou je, že by se lépe pracovalo s čistě otevřenými otázkami.

Také je potřeba zdůraznit a poukázat na jistou obtížnost otázek při rozhovorech, jelikož respondenti dříve nemuseli o těchto věcech přemýšlet do

hloubky a zamýšlet se nad nimi, a tak s odpověďmi ohledně moderních technologií a náhledem do hloubky mohli přijít do kontaktu poprvé až při samotné realizaci rozhovorů. Výhodu lze spatřovat ve výzkumníkovo předchozím kontaktování respondentů a nastínění témat týkajících se samotných rozhovorů. Při rozhovorech nejevil žádný z respondentů známky neochoty. Naopak při samotných rozhovorech panovala příjemná atmosféra a respondenti spolupracovali s otevřeností a vstřícností. Často se do rozhovoru vnášel i osobní motiv, který byl pro účely výzkumu klíčový. Díky předešlému bádání v odborné literatuře a důkladnému seznámení s moderními technologiemi i praktickému využití většiny dostupných materiálních prostředků a tomu, jak vše mohou vnímat lektoři, bylo možné lépe pochopit souvislosti a významy, se kterými se dalo setkat v rámci rozhovorů s respondenty. V tomto případě byla využita jedna z nejzákladnějších myšlenek interpretativní fenomenologické analýzy, tedy dvojí hermeneutiky, která staví na výzkumníkovo předpřipravených koncepcích ve vztahu ke zkoumaným fenoménům. Toto slouží k navýšení efektivity a validity analýzy samotné (Řiháček, Čermák, Hytych, a kol., 2013).

Dle Řiháčka je také důležité nechat všechny interpretace s otazníkem, aby bylo možné dále rozvíjet možnosti. Autorka práce by do budoucna pokračovala v tomto výzkumu i s dalšími skupinami lektorů tak, aby bylo možné podrobně zmapovat danou problematiku s novými pohledy.

ZÁVĚR

Hlavním cílem této diplomové práce bylo interpretovat zkušenosti externích lektorů s moderními technologiemi ve výuce a vzdělávání dospělých. Na základě provedeného kvalitativního výzkumu bylo zjištěno, že využití moderních prostředků je v současnosti stěžejní pro práci externích lektorů. Samotná práce externího lektora je spjatá s moderními technologiemi a důležité je rozhodování, které budou vhodné nebo které jsou pro konkrétního lektora dostupné. Externí lektoři nejsou nuceni používat konkrétní metody stanovené školou nebo institucí, ale zaměřují se na celkový výsledek a efektivitu, s čím je spojena také finanční náročnost pro ně samotné. Na druhé straně účastníci kurzů očekávají za vynaložené finance odpovídající výsledek a znalosti. S přihlédnutím k tomuto faktu bylo velmi zajímavé pátrat po aktuálních trendech, které lektoři začlenili do své výuky, jelikož nebylo předem jasné, zda se budou oslovení respondenti shodovat či dojde k diferenciaci. Na základě bádání v literatuře nebyla nikdy dříve uskutečněna podobná studie, která by byla zaměřena na externí lektory a jejich zkušenosti s moderními technologiemi ve výuce dospělých. Požadavkem bylo oslovit různorodou skupinu výzkumného vzorku, proto byly rozhovory uskutečněny s lektory z různých sfér, aby se co nejvíce omezila repetitivnost odpovědí.

Celá oblast moderních technologií je především v dnešní době velice rozsáhlá a věnuje si jí mnoho odborníků z několika různých oborů. Specificky v oblasti výuky se všichni snaží dosáhnout jasných cílů, jakými jsou zkvalitnění a zefektivnění výuky. Lektoři se tak snaží využívat všechny prostředky, které zlepší práci a dokáží pomoci i dospělým studentům, kteří potřebují nabrat

znalosti. Je tedy nutné realizovat podobné výzkumy tak, aby se dalo předpokládat, do jakých technologií by se lektorům mohlo vyplatit investovat čas i finanční prostředky. Dle slov respondentů může platit, že s novými možnostmi a technologiemi se zlepší celkové pojetí celého odvětví.

Témata moderních technologií v kontextu andragogiky jsou již dnes (a budou také do budoucna) velmi důležité. Tento výzkum může být platný všem, kteří se chtějí vzdělávat, a stejně tak těm, kteří ho chtějí předávat.

Na základě provedeného výzkumu lze tvrdit, že došlo k naplnění cíle práce a čtenář získal dle interpretace odpovědí oslovených respondentů ucelený pohled na zkušenosti externích lektorů s moderními technologiemi ve výuce a vzdělávání dospělých. Také lze tvrdit, že došlo k předložení odpovědí na výzkumné otázky této práce.

RESUMÉ

The main goal of this diploma thesis was to interpret the experience of external lecturers with modern technologies in teaching and adult education. Based on the conducted qualitative research, it was found that the use of modern resources is currently crucial for the work of external lecturers. The work of an external lecturer is connected with modern technologies and it is important to decide which will be suitable or which are available for a particular lecturer. External lecturers are not forced to use specific methods set by the school or institution, but focus on the overall result and efficiency, which is also associated with financial demands for themselves. On the other hand, course participants expect an adequate result and knowledge for the money spent. Taking this fact into account, it was very interesting to look for current trends that the lecturers included in their teaching, as it was not clear in advance whether the respondents would agree or differentiate. Based on research in the literature, a similar study has never been conducted before, focusing on external lecturers and their experience with modern technologies in adult education. The requirement was to address a diverse group of research samples, so interviews were conducted with lecturers from different fields, so as to minimize the repetition of answers.

The whole field of modern technologies is very extensive, especially today, and it is dedicated to many experts from several different fields. Specifically in the field of teaching, everyone strives to achieve clear goals, such as improving and streamlining teaching. In this way, the lecturers try to use all the means that will improve the work and can help even the adult students who need to gain knowledge. It is therefore necessary to carry out similar research so that it is possible to anticipate in which technologies it might be worthwhile for lecturers to invest time and money. According to the respondents, it may be the case that with

new possibilities and technologies, the overall concept of the entire industry will improve.

The topics of modern technology in the context of andragogy are already today and will also be very important in the future. This research can be valid for everyone who wants to be educated as well as for those who want to pass it on.

Based on the research, it can be argued that the goal of the work was met and the reader gained a comprehensive view of the experience of external lecturers with modern technologies in teaching and adult education, according to the interpretation of the answers of the addressed respondents. It can also be argued that the answers to the research questions of this work have been submitted.

POUŽITÁ LITERATURA

- ARMSTRONG, M., & TAYLOR, L. (2015). *Řízení lidských zdrojů: moderní pojetí a postupy: 13. vydání*. Grada Publishing.
- BAREŠOVÁ, A. (2012). *E-learning ve vzdělávání dospělých*. Vox.
- BARTÁK, J. (2015). *Aktuální problémy vzdělávání a rozvoje zaměstnanců v organizacích*. Univerzita Jana Amose Komenského Praha.
- BARTOŇKOVÁ, H. (2013). *Firemní vzdělávání pro andragogy: studijní text pro kombinované studium*. Univerzita Palackého v Olomouci.
- BARTOŇKOVÁ, H. (2010). *Firemní vzdělávání*. Grada.
- BENEŠ, M. (2014). *Andragogika. 2., aktualiz. a rozš. vyd.* Grada.
- BERTL, I. (2019). *Jak vzdělávat dospělé?: andragodidaktická doporučení pro vzdělávání dospělých*. II. doplněné a rozšířené vydání. Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem.
- ČERNÝ, M. (2015). *Webináře ve vzdělávání: pedagogické a didaktické aspekty*. Flow.
- DOSTÁL, J. (2008). *Učební pomůcky a zásada názornosti*. Votobia.
- EGEROVÁ, D. (2012). *E-learning jako možný nástroj vzdělávání a rozvoje pracovníků*. Západočeská univerzita v Plzni.
- FOGG, B. (2009) *A Behavior Model for Persuasive Design*. Dostupný z WWW: [<http://captology.stanford.edu/wp-content/uploads/2...>].
- HENDL, J. (2016). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Portál.
- HUBERMAN, A. M., & MILES, M. B. (2002). *The qualitative researcher's companion*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- JENIŠ, K. (2010). *Obecná didaktika – vybraná témata*. Gaudeamus.

- KEJHOVÁ, H. (2020). *Moderní technologie mění i podobu dalšího vzdělávání dospělých* [online]. [cit. 2020-12-15]. Dostupné z:http://www.mzv.cz/jnp/cz/srp/dalsi_informace/moocs_univerzitni_a_doplnkove_vzdelavani.html
- KNOX, S., HESS, S. A., PETERSON, D. A., & HILL, C. A. (1997). qualitative analysis of client perceptions of the effects of helpful therapist self-disclosure in long-term therapy. *Journal of Counseling Psychology*.
- KOUTNÁ KOSTÍNKOVÁ, J., ČERMÁK I. (2013). *Interpretativní fenomenologická analýza*. In Tomáš Řiháček, Ivo Čermák, Roman Hytych. Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy. Masarykova univerzita.
- MALONE, T. W. (1980). *What makes things fun to learn*, 1st ed.; PALO ALTO RESEARCH CENTER.
- MCDOWELL, M. (2021). *Fashion and beauty brands are taking AR more seriously*. *Vogue Business* [online]. [cit. 2021-05-07]. Dostupné online. (anglicky)
- Roboti pro školy – Učíme online. *Domovská stránka - Učíme online* [online]. Dostupné z: <https://www.ucimeonline.cz/blog/roboti-jako-ucitele-na-zakladni-skole/>
- MIOVSKÝ, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Grada.
- MUŽÍK, J. (2011). *Řízení vzdělávacího procesu. andragogická didaktika*. Wolters Kluwer Česká republika.
- MUŽÍK, J. (2012). *Profesní vzdělávání dospělých*. Wolters Kluwer Česká republika.
- NIMAN, N. B. (2014). *Gamification of Higher Education*, PALGRAVE MACMILLAN London.
- PALÁN, Z. (2002). *Lidské zdroje: výkladový slovník*. Academia.
- RABUŠICOVÁ, M. & RABUŠIC, L. ed. (2008). *Učíme se po celý život?: o vzdělávání dospělých v České republice*. Masarykova univerzita. *Strategie celoživotního učení ČR*.
- ŘIHÁČEK, T., ČERMÁK I., & HYTYCH R. (2013). *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Masarykova univerzita.

- SMITH, J.; et al. (2009). *Interpretative Phenomenological Analysis*, 1st ed.; SAGE Publications.
- SOKAL, L. (2020). *Canadian teachers' attitudes toward change, efficacy, and burnout during the COVID-19 pandemic. International Journal of Educational Research Open*. Strategie celoživotního učení ČR, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 02.01.2022]. Dostupné z: www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/strategie-celozivotniho-uceni-cr
- TURECKIOVÁ, M., VETEŠKA, J. (2011). *Trendy v oblasti profesního vzdělávání dospělých*. Rozlet.
- VANĚČEK, D. (2008). *Informační a komunikační technologie ve vzdělávání. České vysoké učení technické*.
- VETEŠKA, J. (2009). *Nové paradigma v kurikulu vzdělávání dospělých*. Educa Service.
- VETEŠKA, J. (2016). *Přehled andragogiky: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. Portál.
- VIDOVIČOVÁ, L. (2008). *Stárnutí, věk a diskriminace - nové souvislosti*. Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav.
- VODÁK, J. & KUCHARČÍKOVÁ, A. (2011). *Efektivní vzdělávání zaměstnanců*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada.
- ZIKL, P. (2011). *Využití ICT u dětí se speciálními potřebami*. Grada.
- ZORMANOVÁ, L. (2014). *Obecná didaktika: pro studium a praxi*. Grada.
- ZOUNEK, J., JUHAŇÁK, L., STAUDKOVÁ, H., & POLÁČEK, J. (2012). *E-learning: učení (se) s digitálními technologiemi: kniha s online podporou*. Wolters Kluwer.
- ZOUNEK, J., SUDICKÝ, P. (2012). *E-learning: učení (se) s online technologiemi*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika.
- ZOUNEK, J., ŠEĐOVÁ K. (2009). *Učitelé a technologie: mezi tradičním a moderním pojetím*. Paido.
- ZOUNEK, J. (2006). *ICT v životě základních škol*. Triton.

SEZNAM TABULEK, GRAFŮ A SCHÉMAT

Schéma č. 1 - Celoživotní vzdělávání	12
Schéma č. 2 - Propojení firemního vzdělávání s personální činností.....	15
Graf č. 1 - Foggův behaviorální model.....	18
Obrázek č. 1 - Dělení didaktických prostředků.....	24
Schéma č. 3 – Výzkumný vzorek.....	45
Schéma č. 4 - Výzkumný postup graficky.....	48
Tabulka č. 1 - Počáteční poznámky, vyjádření respondentů a vznikající témata.....	54
Tabulka č. 2 - Seznam nadřazených témat s vynořujícími se podtématy.....	56
Tabulka č. 3 - Témata vzešlá z další analýzy.....	57